

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 995

13. SVIBNJA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Ana Čavrgov, učiteljica

Pokretač svega – ljubav

SADRŽAJ

6

Nacionalni plan razvoja odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan RH

Jedan i nedjeljiv hrvatski narod

10

Stručni skup u Osijeku

Usavršavanje uz primjer dobre prakse

20

Završena sjetva u Srijemu

Veliki ulog i neizvjestan profit

22

Program Novi Sad – Europska prijestolnica kulture

Štefanovićevo djelo živi i danas

26

Naši gospodarstvenici (LXXXVI.)

O(p)stanak tavankutskog Voćka

30

Preprekovo proljeće 2022. u Novom Sadu

U slavu pjesništva

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)
LEKTOR:
Zlatko Romić
TEHNIČKA REDAKCIJA:
Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)
FOTOGRAFIJE:
Nada Sudarević
ADMINISTRACIJA:
Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;
++381 24/55-15-78;
++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica
List je upisan u Registar javnih glasila
Agencije za privredne registre Republike Srbije
pod registarskim brojem: NV000315
COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Zaborav i čekanje

Pisali smo u prošlom broju *Hrvatske riječi* o 30. obljetnici **Šešeljevog** govora u Hrtkovcima kada su pročitana imena »nepodobnih« Hrvata iz tog sela što je potaknulo iseljavanje, zastrašivanje, pa i ubijanje. Okrugla je to obljetnica, zgodna za prisjetiti se početka 90-ih godina i svih nemilih događaja, koji su se desili u tim smutnim vremenima u državi gdje je uz onu službenu vlast strah u kosti utjerivala paravlast, uz prešutnu ili otvorenu podršku iste te vlasti.

I da nije bilo nekoliko organizacija koje su u centru Beograda uz veliki natpis »Pamćenje« podsjetile na devedesete i ovaj 6. svibnja ostao bi gurnut tamo gdje su gurnuta sva neugodna i ružna događanja iz naše bliže prošlosti, s kojima se uporno izbjegava suočiti. Bez obzira na stranke i politike.

Da nije tako već odavno, a posebno na ovu obljetnicu, 6. svibnja bio bi oblježen u Hrtkovcima.

Dobro, razumijem ja da ona visoka državna politika ima prečeg posla. Razumijem da prečeg posla imaju i stranke, i one na vlasti i one u oporbi. Prečeg posla i jačih priča koje će bolje sjesti sadašnjem i budućem biračkom tijelu. A u to svakako ne spada kopanje po neugodnoj prošlosti i ne daj Bože nešto više od toga.

Tko će se baviti Hrtkovcima kada izborna trakavica još nije završena? Niti mjesec i pol dana od izbornog dana još nisu poznati konačni rezultati. A i kada će biti ne zna se, pa se ne zna ni kada će zastupnici konačno dobiti svoje mandate.

Zastoj je sada nastao zbog prijavljenih nepravilnosti na izbornom mjestu u Velikom Trnovcu, gdje su na ponovljenom glasanju Albanci dobili uvjerljivu većinu. I to na izborima koji su bili ponovljeni, jer su na onima od 3. travnja također prijavljene nepravilnosti. I tako u krug još koji tjedan ili možda i mjesec.

Zar to 3. travnja nisu bili i izbori u Sloveniji? Slovenci su sada na korak do nove Vlade, a mi još iščekujemo da čujemo što su konačni rezultati izbora, a od Vlade smo još poprilično daleko. Sva je prilika, do jeseni.

Z. V.

Za kuću bana Jelačića 19 milijuna dinara

Zavod za zaštitu spomenika kulture Novog Sada iz pokrajinskog proračuna dobit će 19 milijuna dinara za financiranje treće faze obnove rodne kuće bana **Josipa Jelačića** u Petrovaradinu. Odluka je donijeta na sjednici Vlade AP Vojvodine.

»Spomen-dom bana Josipa Jelačića, kao i sam njegov lik i djelo, predstavlja mjesto okupljanja dvaju naroda, njihova povezivanja oko zajedničkih vrijednosti. Stoga nam je drago da tijela naše domicilne države prepoznaju i podupiru naša nastojanja u obnovi ovog spomenika kulture važnog ne samo hrvatskoj već široj društvenoj zajednici, a sve zahvaljujući zalaganju u ime hrvatske zajednice imenovanih osoba u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini, napose zamjeniku pokrajinskog tajnika za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goranu Kauriću**. Nažalost, zbog neočekivanih okolnosti i poskupljenja materijala, bilo je potrebno osigurati dodatna ulaganja kako bi se ovaj objekt priveo namjeni. Drago nam je da su ova osigurana sredstva još jedna potvrda kontinuiteta dobre prakse suradnje i uvažavanja«, izjavila je predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji **Jasna Vojnić**.

HNV podsjeća da je Vlada Srbije financirala otkup dijela kuće u iznosu od 600.000 eura, te je ona nakon 75

godina vraćena u posjed hrvatskoj zajednici, a za obnovu njezinog eksterijera i interijera osigurala je dodatnih 100.000 eura. Obnovu objekta podržali su također Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska i Virovitičko-podravsko županija.

H. R.

Obrazovanje

Obnovljena suradnja

Sastancima prosvjetne suradnje, koji su održani u Dugom Selu i u Božjakovini s ciljem obnove aktivnosti na međunarodnim projektima, prisustvovala su iz Hrvatskog nacionalnog vijeća predsjednica Odbora za obrazovanje **Margareta Uršal**, asistentica u obrzovanju HNV-a **Nataša Stipančević** i ravnateljica OŠ **Vladimir Nazor** iz Đurđina **Ljiljana Dulić**.

Suradnja na međunarodnim projektima s osnovnim školama koje provode nastavu na hrvatskom jeziku izvan Hrvatske postoji već dugi niz godina, a sada je ponovno obnovljena. Po riječima Nataše Stipančević sastancima su nazočili ravnatelj i predstavnici škola, Ministarstva obrazovanja Hrvatske, kao i predstavnici Ministarstva obrazovanja, znanosti, mladih, kulture i sporta kantona Središnja Bosna. Cilj ovoga susreta bio je povezati sve ono dobro iz sredina u kojima se nastava odvija na hrvatskom jeziku i pokazati primjere dobre prakse, kroz redoviti rad i edukativne projekte. Svaki primjer kvaliteto ostvarene međunarodne suradnje ujedno je i primjer onoga što se može implementirati u sustav obrazovanja kako Hrvatske tako i susjednih država, zaključeno je na sastancima.

Delegacija iz Vojvodine, Mađarske te Bosne i Hercegovine, koja je također sudjelovala u ovome program, obišla je četiri osnovne škole, a domaćin ovoga susreta bio je dugogodišnji prijatelj HNV-a, ravnatelj OŠ **Stjepan Radić** u Božjakovini **Jure Mišković**. Uz spomenutu školu, gosti su obišli i osnovne škole u Dugom selu: OŠ **Rugvica**, OŠ **Ivan Benković** i OŠ **Josip Zorić**, a svugdje su ih dočekali i s radom škole upoznali ravnatelji **Robert Munder**, **Bran-ko Goleš** i ravnateljica **Mara Mamuza**. Ovom prigodom posjetili su i Općinu Brckovljani, gdje su ih dočekali načelnik Općine **Tihomir Đuras**, zamjenik načelnika Općine **Marin Žafran**, predsjednik Vijeća općine Brckovljani **Stjepan Vинојčić** te u ime Zagrebačke županije **Darinka Balen**. Na kratkom sastanku dodijeljene su zahvalnice za međunarodnu suradnju u području obrazovanja.

»Na organiziranim sastancima, koji su održani 28. i 29. travnja, imali smo priliku predstaviti obrazovanje na hrvatskom jeziku u Srbiji, te iznijeti izazove s kojima se susrećemo, te čuti i druge sudionike. Vjerujem da će iz ovoga susreta proisteci i daljnja suradnja, a neke aktivnosti su već započete. Također, otvorila se i mogućnost za dodatnu suradnju sa školama, i to na polju kulture. U budućnosti će se i u ove projekte uključiti cjelovita nastava na hrvatskom jeziku u Srbiji, te očekujemo dobru i kvalitetnu suradnju«, rekla je ovim povodom **Margareta Uršal**.

Ž. V.

Okupljanje u središtu Beograda

Podsjećanje na progon i stradanje vojvođanskih Hrvata

Predstavnici triju nevladinih organizacija – Fonda za humanitarno pravo, *Žena u crnom* i Inicijative mladih za ljudska prava – okupili su se 6. svibnja u središtu Beograda kako bi podsjetili javnost da je na taj dan prije 30 godina Srpska radikalna stranka održala predizborni miting u Hrtkovcima na kojem je **Vojislav Šešelj** pozvao na protjerivanje lokalnog hrvatskog stanovništva. Kampanja zatraživanja i pritisaka na hrvatsko stanovništvo, koja je počela i prije mitinga u Hrtkovcima, rezultirala je progonom nekoliko desetaka tisuća Hrvata s područja Vojvodine do 1995. godine.

Ovim skupom odana je i počast ubijenim i nestalim vojvođanskim Hrvatima. Naime, kako ove organizacije

Ocijenila je i kako se tzv. Šešeljeva kuća u Hrtkovcima »nije smjela dogoditi« te da je ona »prst u oko« ne samo žrtvama nego i svim mještanima koji su 90-ih pokušavali zaštititi svoje sugrađane Hrvate.

Akciji nevladinih organizacija u Beogradu pridružili su se i opunomoćeni ministar Veleposlanstva Hrvatske u Srbiji **Stjepan Glas** i predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**. Žigmanov je izjavio kako u Srbiji još uvijek izostaje sukladno rješavanje pitanja protjerivanja Hrvata iz Vojvodine – pravosudna tijela nisu pokretala sudske postupke, a ne postoji niti jedno javno obilježje memoriranja ovog zločina.

»Želimo poručiti da na šutnju ne pristajemo, želimo da se pitanje protjerivanja Hrvata, iz pijeteta prema žrtvama, trajno riješi«, kazao je Žigmanov.

Na transparentu, koji su uz predstavnike *Žena u crnom* držali i predstavnici Veleposlanstva Hrvatske u Beogradu i hrvatske zajednice u Srbiji, Fonda za humanitarno pravo i Inicijative mladih za ljudska prava bila je ispisana samo riječ »pamćenje«.

Skup je osiguravalo dvadesetak uniformiranih policajaca.

Podrška skupu nevladinih udruga u Beogradu prigodom 30 godina od Šešeljevog poziva na protjerivanje lokalnoga hrvatskog stanovništva u Hrtkovcima dala je Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata sa sjedištem u Zagrebu.

»Tragična sudbina vojvođanskih Hrvata i strahote koje su doživjeli tijekom 1990-ih nikako ne smiju biti zaboravljeni. Osobito pogađa činjenica što se tada počinjeni zločini i dalje prešućuju i ni-
jeću, počinitelji uglavnom nisu sankcionirani, što je nedopustivo za svaku demokratski legitimiranu državu. Osim toga, ovakvo stajalište srbijanske vlasti upućuje na nespornost iste da primijeni neke od temeljnih preporuka Europske unije kada je riječ o politikama suočavanja s prošlošću. Počinjena je velika nepravda za koju gotovo nitko nije odgovarao, a koja se k tome prešućuje i negira. Zato upućujemo zahtjev svim mjerodavnim institucijama u Srbiji, ali i u Hrvatskoj da se to ispravi, da se da prostora u javnosti žrtvama među vojvođanskim Hrvatima iz tog razdoblja, da se krivci sankcioniraju, da se nestali pronađu, da pravda napokon bude zadovoljena, jer obitelji nestalih i ubijenih to zaslužuju. To im je slaba, ali jedina utjeha koja im preostaje u odnosu na gubitak i tragediju koje su doživjeli«, navodi se u priopćenju koje potpisuje predsjednik Zajednice **Mato Jurić**.

H. R.

navode, u razdoblju od 1991. do 1995. ubijeno je najmanje 14 Hrvata, a tri osobe i dalje se nalaze na listama nestalih osoba.

Staša Zajović iz organizacije *Žene u crnom* izjavila je kako »javnim satom pamćenja« žele pokazati da se neće pomiriti s time da se zločini prešućuju, zaboravljaju, potiskuju, da nitko za njih ne odgovara.

»Podsjećamo i da su međunarodne instance presudile kako je u ovom slučaju počinjen zločin – progona i etničkog čišćenja, za što je osuđen Vojislav Šešelj. A umjesto da Šešelj, pozitivnim zakonima Republike Srbije, bude isključen iz javnog prostora, on je jedna od važnijih i cjenjenijih figura u ovom društvu«, kazala je Zajović.

Jovana Kolarić iz FHP-a izjavila je kako su Hrtkovci samo simboličko mjesto progona Hrvata iz Vojvodine, a da je protjerivanja bilo i iz drugih mjesta te da je najviše žrtava s teritorija Općine Šid.

Nacionalni plan razvoja odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan RH

Jedan i nedjeljiv hrvatski narod

Naš Nacionalni plan usmjeren je ka viziji Hrvatske kao države u kojoj su Hrvati koji žive izvan njenih granica integralni i punopravni dio hrvatskog društva i kulture te punopravni dio jednoga i nedjeljivoga hrvatskoga naroda bez obzira na njegovu rasprostranjenost diljem svijeta, kaže Dario Magdić

Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske u svibnju 2021. započeo je proces izrade novog, srednjoročnog akta strateškog planiranja od nacionalnog značaja – Nacrta Nacionalnog plana razvoja odnosa Republike Hrvatske s Hrvatima izvan RH.

O ovome Nacionalnom planu razgovarali smo sa zamjenikom državnog tajnika Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske **Dariom Magdićem**.

Što je svrha izrade ovoga plana? Čemu će on pridonijeti i koja je njegova vizija?

Svrha izrade je pružiti podlogu za moderan, sustavan, održiv i učinkovit razvoj odnosa Hrvatske s Hrvatima izvan matične domovine. Njegova vizija određena je u odnosu na viziju Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine kojom je Hrvatska u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog

identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve. Dakle, naš Nacionalni plan usmjeren je ka viziji Hrvatske kao države u kojoj su Hrvati koji žive izvan njenih granica integralni i punopravni dio hrvatskog društva i kulture te punopravni dio jednoga i nedjeljivoga hrvatskoga naroda bez obzira na njegovu rasprostranjenost diljem svijeta. U skladu s tim idealima, Hrvatska do 2027. godine ostvaruje visoki stupanj razvoja odnosa s Hrvatima diljem svijeta i moderan sustav usluga koji će odgovarati njihovim potrebama te time pridonositi jačanju zajedništva hrvatskoga naroda u svrhu ukupnog razvoja i napretka Hrvatske. Ostvarenjem naših ciljeva odnosno vizije, Hrvatska će osigurati da sve posebnosti Hrvata izvan matične domovine predstavljaju razvojni potencijal Hrvatske u odnosu na jačanje globalne prepoznatljivosti, demografske revitalizacije kao i međunarodnog položaja i uloge Hrvatske, što se posebice odnosi na susjedne države.

Koji su ključni dionici u okviru ovog Nacionalnog plana?

Dionicima se smatraju nositelji materijalnog interesa u razvoju područja odnosa Hrvatske s Hrvatima koji žive izvan njenih granica, a konkretno u njegovom okviru prepoznaje se i definira pet kategorija ključnih dionika, i to javni sektor, realni sektor, civilno društvo, vjerske ustanove i organizacije te vi – mediji. Na kvalitetu razvoja odnosa Hrvatske i Hrvata izvan Hrvatske kao i uspješnost pretpostavljenih aktivnosti Središnjeg državnog ureda utječu upravo ovi definirani i prepoznati dionici. Uz same dionike, od važnosti je istaknuti pet formiranih i prepoznatih temeljnih ciljanih skupina koje su grupirane i klasificirane sukladno povijesnim, socioekonomskim, demografskim, psihosocijalnim i drugim specifičnostima. Riječ je o Hrvatima u Bosni i Hercegovini, hrvatskoj nacionalnoj manjini koja živi u dvanaest europskih država, hrvatskom iseljeništvu/dijaspori, povratnicima i useljenicima iz hrvatskog iseljenišтва/dijaspore te građanima u Hrvatskoj. Prve tri navedene ciljane skupine predstavljaju tri kategorije Hrvata izvan Hrvatske prepoznate Zakonom ali i strateškim okvirom, a kategorizirane su sukladno povijesnim, socioekonomskim, pravnim i drugim društvenim posebnostima. Kada govorimo o povratnicima i useljenicima iz hrvatskog iseljenišтва/dijaspore, moramo istaknuti kako ova ciljana skupina još nije definirana zakonodavnim okvirom, ali je precizirana s aspekta politološke struke te javnom politikom koja je usmjerena prema poticanju povratka i useljavanja hrvatskog iseljenišтва/dijaspore. Povratnici i useljenici ovim se Nacionalnim planom, a u skladu s istraživanjima naše akademske zajednice, označuju kao ciljana skupina koja remigrira u Hrvatsku. S obzirom na izrazitu važnost politike poticanja povratka i useljavanja hrvatskog iseljenišтва/dijaspore te pozitivan trend njihove remigracije, označujemo ih kao jednu od temeljnih u ovom Nacionalnom planu. Peta navedena ciljana skupina jesu građani Hrvatske koji se također označuju kao ključni za razvoj ovog područja, a posebno kada su u pitanju tijela javne vlasti od kojih se očekuje

kuje proaktivni pristup u svim procesima odnosnim na unaprjeđenje odnosa hrvatskih institucija i organizacija s Hrvatima izvan Hrvatske. Svi Hrvati pripadnici su jednoga nedjeljivoga naroda te je izrazito važno da naši građani osjete povezanost s pripadnicima svojeg naroda koji živi izvan granica Hrvatske kao i da se uključe u provedbene aktivnosti budući da je to ključno za jačanje hrvatskog zajedništva i povezanosti s Hrvatima gdje god oni živjeli.

Koje je trajno opredjeljenje javne politike Hrvatske prema Hrvatima izvan matične domovine?

U suvremenim okolnostima, kada je Hrvatska ostvarila članstvo u Europskoj uniji i drugim važnim međunarodnim asocijacijama, modernizacija hrvatskoga društva i samih institucija te jačanje povjerenja u institucije kao i jačanje horizontalne komunikacije, nužan su uvjet stabilnog i trajnog položaja Hrvatske u globalnom kontekstu. Procjenjuje se da danas izvan Hrvatske živi oko četiri milijuna Hrvata različitog položaja i statusa u državama prebivališta. Hrvati koji žive izvan granica Hrvatske su tako diljem svijeta stekli životno, radno i poslovno iskustvo koje može olakšati napore ka bržem razvoju i napretku Hrvatske. Upravo je stoga trajno opredjeljenje javne politike Hrvatske jačati položaj Hrvata u Bosni i Hercegovini, jačati položaj hrvatske nacionalne manjine u država u kojima živi te zajedništva domovinske i iseljene Hrvatske, kao i jačanje i unaprjeđenje suradnje sa svima njima, uspostavljanje veza te stvaranje poticajnog okruženja i uvjeta za povratak i useljavanje hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka u Hrvatsku, pri čemu su najzahtjevniji procesi oni koji se odnose na samu integraciju povratnika hrvatskih iseljenika i njihovih potomaka.

Zbog čega je ovaj Nacionalni plan važan i za Hrvate koji žive u Srbiji?

Pripadnicima hrvatskog naroda u Srbiji, kao izrazito važnoj ciljanoj skupini, ovaj Nacionalni plan trebao bi osigurati pozitivne odgovore na brojna pitanja i izazove s kojima se suočavaju. Brojna su pitanja prepoznata ovim strateškim aktom. Pri tome prvenstveno mislimo na provedbu definiranih mjera koje predstavljaju svojevrsne načine ostvarenja posebnih ciljeva ovog Nacionalnog plana. Posebni ciljevi odnose se na pripadnike hrvatske nacionalne manjine i usmjereni su na zalaganja za bolju zaštitu, unaprjeđenje statusa i položaja hrvatske nacionalne manjine u Srbiji, jačanje institucija i organizacija Hrvata u Srbiji, poticanje na uključivanje u društveni život u svojim lokalnim zajednicama, projekte očuvanja i razvijanja kulturnog i nacionalnog identiteta, te učenje i poučavanje hrvatskog jezika kao i brojne druge aktivnosti definirane kako Nacionalnim tako i Akcijskim planom. Sve to trebalo bi pridonijeti snažnijem osjećaju pripadnosti hrvatskom narodu, povezanosti s Hrvatskom, biti u korist povećanja kvalitete svakodnevnog života, te globalne prepoznatljivosti Hrvatske kao i njezina međunarodnog položaja i uloge.

Zvonko Sarić

Imperativ nulta tolerancija prema diskriminaciji

»U situaciji kada kultura mržnje počinje bivati sveprisutna, prag tolerancije prema tome postaje sve veći i samim tim se smanjuje mogućnost da se prepozna nešto neprihvatljivo što ljudi izreknu«, kazala je Tijana Kojić

Pokrajinski pučki pravobranitelj, u suradnji s Institutom za kriminološka i sociološka istraživanja iz Beograda, organizirao je u Subotici konferenciju pod nazivom »Govor mržnje«. Ova konferencija je održana 4. svibnja u Velikoj vijećnici Gradske kuće u Subotici.

Na konferenciji su sudjelovali predstavnici nezavisnih institucija, znanstvenih instituta i akademske zajednice, koji su govorili o ulozi nezavisnih institucija u suzbijanju govora mržnje, građansko-pravnoj zaštiti, kaznenoj odgovornosti, o prisustvu govora mržnje na internetu, javnoj komunikaciji, vršnjačkom nasilju, kao i o njegovom utjecaju na ostvarivanje prava nacionalnih manjina.

Pokrajinski pučki pravobranitelj pripremio je i zbornik radova u kome su sudionici konferencije tematizirali go-

vor mržnje i kao lokalni problem, ali i kao problem koji, zahvaljujući moći i utjecaju društvenih mreža, nadilazi uske nacionalne granice i sve više postaje globalan.

Svaki oblik diskriminatornog ponašanja za osudu

»Ovo je tema o kojoj se treba stalno govoriti, a svaki govor mržnje, bilo da je iskazan u medijskom prostoru, na internetu ili nekom grafitu, zasluhuje javnu osudu«, poručio je pokrajinski pučki pravobranitelj prof. dr. **Zoran Pavlović**.

»Moramo ići k tome da imamo nultu toleranciju prema bilo kom obliku diskriminacije na osnovu spola, roda, godina, seksualnog opredjeljenja, nacionalne i vjerske pripadnosti. Ured pučkog pravobranitelja reagira na govor mržnje i po pritužbama, ali djelujemo i preventivno. Bez jednog tolerantnog i nediskriminatornog stava nećemo moći doći do boljeg sutra i zajedničke budućnosti. Mi smatramo kako o ovoj temi trebamo stalno govoriti, da krenemo od nas samih, pa onda preko posrednika javne riječi do nosilaca pravosudnih funkcija. Naravno, nesporna je uloga nezavisnih institucija koje trebaju preuzeti svoj dio odgovornosti, da reagiraju bez oklijevanja na svaki govor mržnje, na svaki grafit, na svaku javno iz-

govorenu riječ, bez obzira gdje se ona nalazi. Zbog svega toga predlažem da se u našim nastupima trudimo biti što je moguće tolerantiji jedni prema drugima, da osuđujemo javno i osobno svaki oblik diskriminatornog ponašanja i da idemo k boljem i zajedničkom sutra«, rekao je Pavlović.

Predsjednik Skupštine grada Subotice dr. **Bálint Pásztor** je istaknuo kako je položaj nacionalnih manjina bolji nego što je to bio slučaj ranije i dodao da su na tom putu poduzeti brojni koraci.

»To svjedoči o zrelosti društva. Podsjećam da je Kazneni zakonik postao strožiji, već 10 godina postoji jedna izmjena po kojoj se djelo učinjeno iz mržnje smatra otežavajućom okolnošću. To što govorimo o ovoj temi ne znači da postoje ogromni problemi već samo znači da o tim problemima treba razgovarati i treba ih u potpunosti iskorijeniti. Problem sloboda izražavanja mišljenja, s jedne, i granica te slobode, s druge strane, svakako je osnovna dilema. Kao žrtve zločina iz mržnje pojavljuju se uglavnom pripadnici manjinskih grupa. Kada kažem manjinske grupe, onda se može misliti na pripadnike vjerskih, nacionalnih, ali i svih drugih manjina. Govor i akti mržnje često za posljedicu imaju vršenje kaznenih djela s elementima nasilja. Znači, govor mržnje nije štetan zato što je to atak na toleranciju, atak na skladan suživot, atak na mir i sigurnost, nego zbog toga što to često predstavlja samo prvi korak ili inicijalnu kapislu koja kasnije dovodi do kaznenih djela s elementima nasilja«, rekao je Pásztor i ocijenio da je situacija vezana za položaj nacionalnih manjina mnogo bolja nego što je bila prije desetak ili 15 godina.

Prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj

Uoči konferencije novinarima se obratio profesor na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu **Siniša Tata-
lović**, koji se već 30 godina bavi pravima nacionalnih manjina i govorom mržnje u Hrvatskoj, ali i implementacijom zakonskih propisa. Istaknuo je da je Hrvatska najveći napredak u ostvarivanju prava nacionalnih manjina ostvarila u razdoblju od 2002. do 2013. godine kada je postala članica EU, nakon čega je taj proces usporen.

»To je jedan vrlo složen proces koji zavisi od tri aktera: od samih predstavnika nacionalnih manjina, od države koja donosi odgovarajuće zakonske propise i načina na koji ih tretira u praksi, ali i međunarodne zajednice, posebno Vijeća Europe i Europske unije. Sadašnja Vlada ima povoljne uvjete za ostvarivanja prava nacionalnih manjina, jer ima osam manjinskih zastupnika u Hrvat-

skom saboru koji su dio parlamentarne većine. Ono što piše u zakonima o pravima nacionalnih manjina to se i u praksi ostvaruje«, ocijenio je Tatalović i dodao kako postoje i određeni pritisci koji dolaze iz društva, iz određenih grupa koje nisu zainteresirane za ostvarivanje prava nacionalnih manjina ili ih smatraju nepotrebnim.

Nasilje na internetu traje 24 sata

Na konferenciji je, među ostalim, bilo riječi i o vršnjačkom nasilju na internetu koje je, prema riječima kriminologa **Vide Vilić** sve prisutnije.

»Ovaj vid vršnjačkog nasilja je veoma zastupljen, naročito što su se svi vidovi agresije i nasilja 'preselili' iz stvarnog u virtualni svijet. Utvrdili smo da je ovaj vid vršnjačkog nasilja još opasniji po najosjetljivije grupe kao što su osnovci i srednjoškolci. Nasilje na internetu traje

24 sata dnevno. Sve veća zastupljenost vršnjačkog nasilja na internetu je dovela do toga da se o tome priča, ali problem je što ne postoji pravni okvir za sankcioniranje on-line nasilja. Posebno zabrinjava činjenica da se vršnjačko nasilje na internetu ne prijavljuje ili se prijavljuje rijetko, a da se govor mržnje koji se koristi prilikom ove vrste nasilja ne doživljava uopće kao nasilje i kriminalitet«, rekla je Vida Vilić i naglasila: »Kako je riječ o mlađoj populaciji koja trpi nasilje od svojih vršnjaka, pored stalnih edukacija i poticanja da se incidenti prijave,

žrtvama je neophodno ukazati na činjenicu da, iako se nasilje događa u virtualno prostoru, njega ne treba ignorirati i o njemu šutjeti«.

Svaki pojedinac koji obavlja bilo kakvu društveno odgovornu djelatnost mora voditi računa o tome što govori, istaknula je pravica **Tijana Kojić**, koja je na Konferenciji predstavila rad pod nazivom »Govor mržnje u sferi javnog obraćanja«.

»U situaciji kada kultura mržnje počinje bivati sveprisutna, prag tolerancije prema tome postaje sve veći i samim tim se smanjuje mogućnost da se prepozna nešto neprihvatljivo što ljudi izreknu. Baš zbog toga svaki kulturni i prosvjetni radnik, svatko tko radi u medijima i uopće svi koji obavljaju bilo kakvu društveno odgovornu djelatnost moraju voditi računa o tome što će izreći.«

Ova Konferencija, kao i zbornik radova *Govor mržnje*, pripremljen od strane Pokrajinskog pučkog pravobranitelja i Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja, predstavlja nastavak kontinuiranog rada društveno odgovornih institucija i posvećenosti aktualnim temama od značaja za zaštitu i unaprjeđenje ljudskih prava.

Zvonko Sarić

Stručni skup u Osijeku

Usavršavanje uz primjer dobre prakse

»Ovakve edukacije su iznimno važne jer je pravo na obrazovanje na materinskom jeziku u Srbiji realizirano u pet osnovnih škola u Vojvodini, te se hrvatska zajednica s razlogom oslanja na stručna usavršavanja viših savjetnika Agencije za odgoj i obrazovanje kao mjerodavne institucije«, kaže ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje dr. sc. Dubravka Brezak-Stamać

Stručni skup za odgojitelje, učitelje i profesore koji rade u nastavi na hrvatskom jeziku održan je 7. svibnja u Osijeku u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje Republike Hrvatske i Upravnog odjela za obrazovanje i mlade Osječko-baranjske županije.

Na ovome skupu, koji je održan u Ugostiteljsko-turističkoj školi, sudjelovao je 31 prosvjetni djelatnik iz Vojvodine, a svima njima, na čelu s predsjednicom Odbora HNV-a za obrazovanje **Margaretom Uršal**, dobrodošlicu je poželio župan Osječko-baranjske županije **Ivan Anušić**, ravnateljica Agencije za odgoj i obrazovanje (AZOO) dr. sc. **Dubravka Brezak-Stamać** i ravnatelj škole, domaćin **Andrej Kristek**.

Značaj educiranja

Ovom prigodom župan Ivan Anušić podsjetio je kako Osječko-baranjska županija aktivno sudjeluje u hrvatskoj zajednici u Vojvodini već pet godina, te da sudjeluje i u realizaciji svih bitnijih projekata, ne samo u području obrazovanja i kulture nego i drugih životnih područja, pokušavajući nadomjestiti nedostatak financijskih sredstava.

»Mi smo uz vas, ne samo formalno, nego u svakom smislu. Vaša politička borba u Vojvodini će trajati još, ali neće biti uzaludna«, rekao je Anušić i poručio da i dalje

stoji na raspolaganju za podršku i pomoć, te da mu je jasno da je teško provoditi sve programe i projekte, ali da je od iznimne važnosti educirati se i njegovati kulturnu baštinu, kao i sve ono što jedna manjinska zajednica treba imati.

Ravnateljica AZOO Brezak-Stamać je ovom prigodom istaknula da je dolazak odgojitelja i nastavnika iz Vojvodine, koji provode nastavu na materinskom hrvatskom jeziku u Srbiji uzvratni posjet nakon dvije godine pandemije kada se s nastavnicima hrvatske zajednice susrela u Subotici.

»Ovakve edukacije su iznimno važne jer je pravo na obrazovanje na materinskom jeziku u Srbiji realizirano u pet osnovnih škola u Vojvodini, te se hrvatska zajednica s razlogom oslanja na stručna usavršavanja viših savjetnika Agencije za odgoj i obrazovanje kao mjerodavne institucije.«

Margareta Uršal zahvalila je domaćinima na gostoprimstvu, te istaknula izuzetnu suradnju s Agencijom za obrazovanje iz koje je iznikao i ovaj stručni skup. Također, napomenula je kako odgojitelji, učitelji, nastavnici i profesori koji rade u nastavi na hrvatskom na ovaj način osnažuju svoje kompetencije u području obrazovanja s ciljem da nastava na hrvatskom bude što kvalitetnija.

Predavanja i radionice

Sudionici stručnog skupa, podijeljeni u tri skupine, imali su priliku slušati predavanja, te aktivno sudjelovati u radionicama. Tako su odgojitelji slušali predavanje na temu »Refleksni pristup i dokumentiranje odgojno-obrazovnog procesa u dječjem vrtiću«, koje je izlagala viša savjetnica za predškolski odgoj Agencije za odgoj i obrazovanje prof. **Luja Zamečnik**, dok je na temu »Elementi Montessori pedagogije u inkluzivnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju« govorila montessori odgojiteljica dječjeg vrtića u Osijeku **Jelena Čaić**. Uz predavanje i rad u skupinama, uslijedile su i radionice izrade Montessori materijala, te su ovom prigodom odgojitelji razmijenili stečena iskustva.

Pomoćnik ravnateljice Agencije za odgoj i obrazovanje mag. prim. educ **Igor Rukljač** i viša savjetnica u AZOO-a mag. prim. educ **Biljana Petljak-Zekić** proveli su stručno-pedagošku radionicu »Digitalno poučavanje u razred-

Škola za primjer

Ugostiteljsko-turistička škola u Osijeku osnovana je 1956. godine i obrazuje zanimanja: kuhar, kono-bar, slastičar, hotelijersko-turistički tehničar i turističko-hotelijerski komercijalist. Po riječima ravnatelja Andreja Kristeka škola godišnje ima oko 600 učenika, što je karakterizira kao jednu od najvećih ugostiteljsko-turističkih škola u ovoj regiji, ali i na razini cijele Hrvatske.

Ova srednja strukovna škola imenovana je regionalnim centrom kompetentnosti (RCK) u strukovnom obrazovanju još 2018. godine od strane Ministarstva znanosti i obrazovanja.

Osim redovitog programa strukovnog obrazovanja, u ovoj školi učenici imaju i stručno usavršavanje i cjeloživotno obrazovanje, te uz teoriju imaju i redovitu praksu, tijekom školske godine, ali i tijekom ljeta. Od učenika smo saznali i to da se škola povezuje i s ugostiteljskim objektima te nakon školovanja najbolji lako pronalaze posao.

noj nastavi«, čiji su sudionici bili učitelji razredne nastave.

U isto vrijeme učitelji i predmetni nastavnici imali su predavanje na temu »Hrvatski jezik – čitalačka pismenost u kurikluskom kontekstu« koje je održala izv. prof. dr. sc. **Vesna Budinski** s Učiteljskog fakulteta u Zagrebu.

Nakon stručnog skupa sudionici iz Vojvodine imali su mogućnost obilaska Osijeka, osječke Tvrđe, i drugih znamenitosti. Odlazak u Osijek organiziran je od strane Odbora HNV-a za obrazovanje i udruge *Naša djeca*, a potpomognut je od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Republike Srbije.

Ž. V.

Ana Čavrgov, učiteljica – 20 godina u nastavi na hrvatskom jeziku

Pokretač svega – LJUBAV

Godinama sam obilazila kuće i salaše i pokušavala roditeljima pružiti informaciju, razbiti strah, svjedočiti o važnosti obrazovanja na materinskom jeziku. Svjedočila sam kao učiteljica i kao majka dvoje djece koja su također bila u hrvatskim odjelima. Prvi rujna 2002. godine hrvatski odjel je brojio šest đaka, a na kraju četvrtog razreda bilo je 26 učenika. Ne vidim niti jedan razlog zašto ne upisati dijete u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. Nažalost, mi kao narod nismo naučili svoju povijest. Ne znamo svoj jezik, a što je najgore, nemamo ni svijest o potrebi svega ovoga

Intervju vodila: Željka Vukov

Učiteljica **Ana Čavrgov**, rođena **Đanić**, bila je jedna od pokretača nastave na hrvatskom jeziku, a u tome je i danas. Svih dvadeset godina prisutna je u nastavi, te daje svoj nemjerljiv doprinos kako promociji tako i kvaliteti nastave, ali i općenito hrvatskoj zajednici. Rođena je u Monoštoru, a Pedagošku akademiju je završila u Somboru. Još prije četrdeset godina došla je u Suboticu. Zvanje diplomirane katehistice stekla je 2002. godine, te je godinama predavala i katolički vjeronauk u nižim razredima u OŠ *Matko Vuković*. Majka je dvaju sinova, koji su također bili učenici cjelovite nastave na hrvatskom jeziku.

► Prije dvadeset godina započela je nastava na hrvatskom jeziku u Subotici, a Vi ste bila jedna od prvih učiteljica. I danas ste u cjelovitoj nastavi. Kako vidite obrazovanje na hrvatskom?

Da, učiteljica sam 40 godina u OŠ *Matko Vuković*, od toga 20 godina učiteljica na hrvatskom nastavnom jeziku. Ono što sada nakon dvadeset godina mogu reći jest da obrazovanje na hrvatskom ne zaostaje za obrazovanjem na drugim jezicima, tu prvenstveno mislim na srpskom ili mađarskom jeziku. Programe i planove propisuje Ministarstvo prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije i oni su jednaki za sve, s time što u nastavi na hrvatskom jeziku imamo takozvani nacionalni dodatak, odnosno naš program je za 30 posto obogaćen našom baštinom. Potvrda

tomu je izvrsnost naših učenika gotovo u svim područjima i na svim razinama natjecanja, te imamo veliki broj učenika generacije. Vidljiva je i izvrsna prohodnost učenika pri upisu u srednje škole i fakultete. I onda konačno, naša djeca koja su sada već odrasli, obiteljski ljudi su aktivni članovi uključeni u našu zajednicu.

► **Bili ste pokretač obrazovanja na hrvatskom. Počeci nisu bili laki. Možete li nas podsjetiti na prve godine nastave na hrvatskom jeziku?**

Istina, počeci su bili teški, ali koji je početak lak? Suočavali smo se s brojnim poteškoćama i to, rekla bih više materijalne naravi: nedostajali su nam udžbenici, lektira, školska pomagala. Istini za volju ni ozračje nam nije išlo u prilog. Suočili smo se sa strahom roditelja. Neki od njih žalili su se na neinformiranost. Godinama sam obilazila kuće i salaše i pokušavala roditeljima pružiti informaciju, razbiti strah, svjedočiti o važnosti obrazovanja na materinskom jeziku. Svjedočila sam kao učiteljica i kao majka dvoje djece koja su također bila u hrvatskim odjelima. Sjećam se te 2002. godine kada je moj sin bio prvi đak upisan na nastavu na hrvatskom jeziku. Iste te godine, (2002.) 1. rujna hrvatski odjel je brojio šest đaka, a na kraju četvrtog razreda bilo je 26 učenika. Tijekom sve četiri godine djeca su prelazila u naš odjel. Puno je anegdota koje su ispratili prve godine nastave na hrvatskom jeziku. Jedna od njih je: učenik koji je išao u srpski odjel nije htio ući u školu. Srećom, tu se zatekla ravnateljica i pitala ga zašto ne želi ući u školu, na što je on rekao da želi ići u razred na hrvatskom. Uslijedilo je pitanje: »Pa zašto?«, na što je on odgovorio »Zato što je tamo veselo.« Da, kod nas je uvijek bilo veselo.

► **Sjećamo se kako tada učenici nisu imali osigurane udžbenike, iako ste se Vi uvijek organizirali i osigurali im da imaju iz čega raditi. Svi su završili škole, pa i fakultete. Ipak, s udžbenicima je lakše svima. Kako ocjenjujete današnje udžbenike?**

Jedan od najvećih problema jest bio nedostatak udžbenika, te kao što sam rekla, lektira i raznih pomagala. Hrvatsko nacionalno vijeće je osiguralo udžbenike iz Hrvatske koji nisu u potpunosti pratili program. Međutim, mi smo se snalazili. Pretpostavljam da su se kao i ja, i druge učiteljice snalazile na razne načine. Uz pomoć prijatelja iz Hrvatske pribavljala sam knjige, lektire, dječji tisak, priručnike, radne materijale. Praksa i rezultati su pokazali da manjak udžbenika nije utjecao na kvalitetu nastave. Nužda nas je potaknula na snalaženje. Danas kada postoje udžbenici je puno lakše raditi, ne samo nama, nego i djeci. Sada imamo osigurane sve udžbenike, prevedene radne bilježnice, kontrolne zadaće, tako da je zaista poboljšana obrazovna rad.

► **Danas je prisutan kontinuitet od vrtića do srednjih škola, generacije djece su izašle iz sustava obrazovanja. Kako je moguće da još uvijek ima onih koji se premišljaju?**

Na ovo pitanje zaista ne znam odgovoriti. Danas nema više nikakvih nepoznanica, dobra je informiranost za onoga tko želi doći od informacija. Rezultati su zbilja izvrsni. Roditelja mislim da najviše zanima kvaliteta i izvrsnost, a

ona je ostvarena. Ne vidim niti jedan razlog zašto ne upisati dijete u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. Možda to možemo opravdati strahom, jer ipak živimo u ozračju gdje nam politika ne ide na ruku, kao ni informiranost i ozračje u mainstream medijima. No, ipak mislim da je glavni uzročnik nedovoljna svijest naših roditelja, naših ljudi o važnosti i prednosti obrazovanja na materinskom jeziku. Narod bez jezika ne postoji, a narod koji ne poznaje svoju povijest, ona mu se vraća kao bumerang. Nažalost, mi kao narod nismo naučili svoju povijest. Ne znamo svoj jezik, a što je najgore, nemamo ni svijest o potrebi svega ovoga.

Duboko vjerujem da će se ovaj trend i nadalje mijenjati, zapravo on se tijekom ovih dvadeset godina mijenjao. Danas je normalno da se čuje hrvatski jezik, normalno je da postoje hrvatski odjeli i djeca se, pa ni roditelji ne trebaju libiti ili sramiti svog jezika.

► **Kako dodatno motivirati roditelje za upis u hrvatske odjele?**

Kroz ovih dvadeset godina nastave na hrvatskom jeziku rekla bih da smo sve što je važno ispričali. Rezultati, mjerljivi rezultati postoje. Svatko tko želi saznati nešto više ima mogućnost. Jedino što još vidim kao mogućnost jest da se uključe roditelji. U najvećoj mjeri roditelji čija su djeca završila nastavu ili ju pohađaju. Toplo preporučujem roditeljima da se angažiraju i svjedoče, motiviraju i ohrabruju druge. Svaki trud će se isplatiti.

► **U proteklih dvadeset godina bilo je manjih i većih odjela. Svjedoci smo da učenici hrvatskih odjela postižu izuzetne rezultate, znači li to da se u manjim odjelima može bolje i kvalitetnije raditi?**

Da, bilo je većih i manjih odjela. Rad u manjim odjelima je daleko lakši za izvođenje nastave, jer se učitelj/nastavnik može posvetiti učeniku i može raditi individualno sa svakim djetetom. Međutim, to nije jedini uvjet za kvalitetu i postignuće rezultata. Mi u odjelu funkcioniramo kao obitelj. Kao što su članovi obitelji upućeni jedni na druge, tako smo i mi u odjelu. Pomažemo jedni drugima, razvijamo zajedništvo. Često su oni sami jedni drugima pokretači. Svatko je različit i u nečemu superiorniji. Tu se prenosi i njeguje bogatstvo različitosti.

► **Poznata ste kao učiteljica koja puno radi na zajedništvu među djecom. To svjedoče generacije Vaših učenika, koje su i danas u kontaktu i složne. Koliko je to važno za opstanak naše zajednice na ovim prostorima?**

Škola kao obrazovna ustanova ima i odgojnu dimenziju, koja je daleko zahtjevnija u odnosu na obrazovnu. Obrazovna dimenzija je mjerljiva, ima svoje metode, načine... U ovoj sferi – odgojnoj, najvažnija su četiri stupa koja ponavljam roditeljima, a to su: odgovoriti dijete koje poznaje granice; za rad; odgovornost i duhovnost. Bez ta četiri stupa nema cjelovite osobnosti. I ne samo to. Škola kao ustanova, pa ni učiteljica nema čarobni štapić i bez trokuta obitelj-škola-crkva nema zdravog odgoja. Ne možemo formirati cjelovitu osobu koja će jednoga dana preuzeti odgovornost. Budući da sam dvadeset godina i vjeroučiteljica, velika pomoć mi je u radu i Božja Riječ, koja je u stvari najbolja učiteljica života. U odgojnom procesu nužna je

suradnja s obitelji i Crkvom, te je potrebno jednakom čvrstinom djelovati. Poput vrata koja dijete čuvaju sigurnim. Ako neka od tih »triju vrata« ostanu otvorena, dijete će izaći. Ovdje je velika prednost da možemo djeci osigurati i kršćansko ozračje. Kada djeca u tome rastu, uz molitvu, rad i žrtvu izrastaju u zrele i odgovorne osobe, a samim time su svjesni i kome pripadaju.

► **Je li upravo to odgovor na pitanje koje »muči« roditelje, hoće li upisom u nastavu na hrvatskom izdvajati svoje dijete?**

Jedan roditelj je rekao: »Neću izdvajati dijete, upisat ću ga u nastavu na hrvatskom, jer želim da bude među svojim«. Neki to navode kao prednost, što mislim i da jeste. Jer dijete koje je isto odgajano u obitelji, školi i u župi se ne izdvaja nego bude među svojim. Osjeća da pripada ovdje.

► **Ono po čemu Vas mnogi znaju jest i tambura – E-prim s kojom ste mnogu djecu potaknuli na sviranje ovog našeg tradicijskog instrumenta, ali im približili i glazbu uopće. Tu ne mislim samo u nastavi, nego i u brojnim izvannastavnim aktivnostima. Tko je ili što Vas potaknulo na sviranje tambure?**

Da, istina je da mene pamte po mojoj tamburici. Često je uzimam na satu glazbenog, ali možda još više u izvannastavnim aktivnostima kao što su putovanja, promocije, nastupi. Drago mi je da je moja ljubav prema tamburi i glazbi općenito potaknula i dječja srca na tu ljubav. Tako su moje generacije poznate po uključenosti upravo u tamburaške orkestre. Kada sam bila dijete, u mojoj obitelji se slušala tamburaška glazba. Kada bi svirali tamburaši, svi bi ustali i plesali. Roditelji su moju ljubav prema glazbi prepoznali i prvo mi kupili harmoniku, ali sam brzo shvatila da to nije ono što želim, te su mi kupili tamburicu. Promatrajući druge, učila sam svirati. Samouka sam u sviranju, a kasnije sam dvije godine bila uključena u tamburašku sekciju u osnovnoj školi u Monoštoru. Kad sam došla u Suboticu, s obzirom na to da nisam imala iskustva s vođenjem orkestra pomoć sam potražila kod voditelja Subotičkog tamburaškog orkestra **Stipana Jaramazovića** kojemu sam vodila čak i s kojim sam kasnije godinama surađivala. Stipan mi je pomogao u vođenju tamburaškog orkestra koji sam dolaskom u školu zatekla. Članovi tog školskog orkestra su danas odrasli ljudi, a neki od njih su članovi ansambla *Hajo* koji se profesionalno bavi glazbom. To su bili počeci. Ono što pamtim jest da su godinama članovi tamburaškog orkestra bili moji đaci, i đaci OŠ *Matko Vuković*.

► **Pokrenuli ste i bili nositeljica brojnih priredbi u OŠ *Matko Vuković* (božićne priredbe...), ali i u zajednici, na raznim priredbama, promicanjima obrazovanja na hrvatskom. Odakle tolika snaga? Je li ljubav prema svom narodu glavni pokretač?**

Istina. Meni su najdraže bile upravo te božićne priredbe kada su dolazili tamburaši svih mojih generacija kako bi nam pomogli svirajući i pjevajući tradicijske božićne pjesme. S velikim žarom sam ih radila, a imam dojam da sam to prenijela i na djecu, pa čak i obitelji, koji su također na svoj način bile uključene u organizaciju. Znali smo imati žive jaslice, slamu, skečeve, recitale, zbor, orkestar... Su-

djelovala su sva djeca, a nosioci programa su bili učenici nastave na hrvatskom jeziku. Uvijek je, pa tako i ovdje nositeljica ljubav. Prvo prema Bogu, a onda prema svome narodu.

► **S počecima obrazovanja na hrvatskom jeziku, skupa s još nekoliko entuzijasta pokrenuli ste Udrugu *Naša djeca*, koja je kasnije (2006.) i registrirana. Što Vas je tada motiviralo i s kojim ciljem ste krenuli u ovu priču?**

U samim počecima vodila me je misao što učiniti da poboljšamo i naučimo naš hrvatski jezik. Kako zavoleti nešto što ne poznajemo? Mnoga djeca do tad nisu niti bila u Hrvatskoj. Rješenje se pojavilo tek u drugoj generaciji, dakle nakon četiri godine. Kad sam iznijela svoju misao i viđenje kako bi bilo lijepo djecu odvesti u Hrvatsku i učiti ih jeziku na izvoru, upoznati našu domovinu, te ujedno prezentirati naše običaje, naše vrijednosti sa svime onim što mi jesmo... U mom tadašnjem odjelu je bio roditelj prvašića – **Mihajlo Mićo Skenderović** koji je prihvatio pomoći. Oko njega su se uključili i drugi roditelji i tako je sve krenulo. Napravila sam projekt male škole hrvatskog jezika pod nazivom *Ljetna škola hrvatskog jezika, kulture i duhovnosti*, a sve ove godine Mićo je bio tehnička podrška i oko nas su se okupljali roditelji koji su bili spremni pomoći. To funkcionira i danas. Kako bismo mogli ispuniti ciljeve Udruge bio je nužan okvir, a usporedo s udrugom *Naša djeca* nastala je i udruga *Stopa* u Hrvatskoj, te su ove dvije udruge skupa radile i organizirale spomenute ljetne škole. Prvi cilj je bio promoviranje upisa djece u hrvatske odjele, a potom i realizacija spomenute ljetne škole, kao i druga putovanja, radionice i aktivnosti...

► **Tijekom svih ovih godina, radeći na promociji nastave na hrvatskom, snimali ste i promotivne filmove, spotove. Tko je njihov idejni tvorac?**

Uvijek smo gledali da ostavimo nešto iza nas. Tako su nastali brojni filmovi koji su promovirali hrvatske odjele, koji čuvaju našu povijest i tradiciju, ali i oni koji su duhovnog karaktera, koji su uvijek aktualni. Nemoguće ih je sve pobrojati, ali neki koji su sigurno ostavili traga su: *Drvenci*, *Rič* koji je rađen prema stihovima iz poeme *Avaške godine Milovana Mikovića*, *Isus u našem mjestu*, *Budi svoj*, *Moje djetinjstvo – nov šešir*, *Naša djeca – Božja djeca*, *Dica pradičova stabla* i drugi. Imala sam sreće upoznati sjajnog kamermana i producenta **Srđana Simijanovića** koji je svaku moju ideju i želju znao pretočiti u film. Filmovi se mogu pogledati na YouTube kanalu Udruge.

► **Spomenuli ste Ljetnu školu hrvatskog jezika, kulture i duhovnosti, koja je, usudila bih se reći, bila jedna od prvih izvannastavnih aktivnosti. Danas ih ima puno. Koliko su one bitne za zajedništvo, za jačanje vjerskog i nacionalnog identiteta?**

Velika većina izvannastavnih aktivnosti je sada organizirana od strane Hrvatskog nacionalnog vijeća, a Udruga je i tada, a i danas organizira Ljetne škole, te program profesionalne orijentacije *Kamo poći sutra!?*, koji se organizira skupa s HNV-om. Mogu samo reći Bogu hvala. Tijekom ovih dvadeset godina formirale su se brojne udruge čije aktivnosti i sadržaj bitno utječu na jačanje zajedništva i našeg vjerskog i nacionalnog identiteta. To treba čuvati. Aktivnosti su bile organizirane i prije nego smo registrirali Udrugu. Prvi naš put bio je odlazak u aquapark u Budimpešti. Bili smo u gostima kod **Antuša Vidića**. Potežući neke svoj privatne veze i poznanstva organizirali smo razna putovanja i izlete, a sama Ljetna škola je iznjedrila i druga putovanja, kao primjerice odlazak u Salzburg gdje smo bili u posjetu Katoličkoj misiji koju predvodi fra **Zlatko Špehar**. Bili smo gosti hrvatske zajednice *Hrvatski grob* u Slovačkoj. U Kutjevu smo bili česti gosti, posjetili smo nacionalni park *Jankovac* na Papuku, kao i druge gradove

po Hrvatskoj. Gdje god smo išli, nosili smo tambure, djeca su bila obučena u bunjevačku nošnju i uvijek smo prvo predstavili sebe, svoj narod, naše narodno blago, i uvijek smo dali maksimum od sebe. A to je povlačilo nova gostovanja, putovanja...

► **Možemo li po ovome zaključiti da su ljudi sa svih strana prepoznali značaj obrazovanja na hrvatskom jeziku, te na neki način i dali svoj doprinos kroz podršku ili financije?**

Tako je. Ljudi kod kojih smo gostovali su se bolje upoznali s našim običajima, našom tradicijom, onim što nas kao zajednicu čini živom. Prepoznali su nas kao narod, kao manjinu, a ujedno su nas prepoznali i kao dio svog hrvatskog naroda. Mnogi su poduprli nastavu i materijalno, raznim donacijama, priborom, knjigama... Sve je to iskorišteno kako bi našoj djeci u hrvatskim odjelima bilo bolje i lakše.

► **Za kraj, neizbježno pitanje: kako vidite obrazovanje na hrvatskom jeziku u budućnosti?**

Netko je zgodno rekao kako i put od tisuću milja počinje jednim korakom. Mi smo na ovaj naš put zakoračili prije dvadeset godina i on, Bogu hvala, traje u kontinuitetu svih ovih godina i ne vidim razloga kako bi se mogao prekinuti. Tim više što su danas u ovom odgojno-obrazovnom sustavu uključene i brojne udruge naše zajednice u kojima aktivno djeluju i roditelji koji su prošli kroz cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku ili čija djeca ju danas pohađaju. Svi oni svojim angažmanom, s velikim žarom i ljubavlju prema Bogu i svome rodu oplemenjuju i pridonose kvaliteti odgoja, kao jednog od najvećeg i najsvetijeg djela na koje čovjek može biti pozvan, koje pridonosi budućnosti očuvanja našeg duhovno-kulturnog naslijeđa, a u konačnici i opstanka našega naroda na ovim prostorima. Čovjek je pozvan sijati, a Gospodin daje rasti. Uspjeh svakako, o njemu ovisi.

Primorski Bunjevci u senjskom zaleđu

Život na Krivom Putu

Početkom XX. stoljeća na Krivom Putu živjelo je oko 5.000 ljudi. Sada ih je na tom prostoru stalno nastanjenih pedesetak. Ostali su se raselili, a oko 2.000 otišlo je u Slavoniju

Na oko 750 metara nadmorske visine, iznad Senja, prostore se Krivi Put. Velik je površinom taj prostor i proteže se između Vratnika i Krmpota, zauzima i dio morske obale, pa do Grabove Lokve na sjeveru, što je ukupno oko 50 četvornih kilometara. Na tom prostoru

stoljećima su živjeli primorski Bunjevci. Jeste da će na pitanje što su, uvijek odgovoriti primorski Bunjevci, ali isto tako iznenadit će se ukoliko ih pitate »jeste li vi Hrvati ili samo Bunjevci?«. Pogledat će vas čudeći se, jer kod njih dvojbe oko toga nema.

I kada smo s njima već na samom početku to razjasnili krenula je priča o Bunjencima iz Krivog Puta.

Iseljavanje u Slavoniju

S malobrojnim stanovnicima Krivog Puta susreli smo se u kući **Zvonka Tomljenovića**, koji je nedavno na Krivom Putu sagradio kuću i doselio se sa suprugom iz Rijeke. Uz njih još je pedesetak ljudi ostalo. Ljeti ih je nekoliko puta više, jer se privremeno vraćaju umirovljenici, vikendaši... I da nam domaćini nisu sami kazali koliko ih ima, teško da po pustom kraju i razrušenim kućama to ne bismo i sami zaključili.

Tako je danas, a početkom prošlog stoljeća, točnije 1910. godine Krivi Put je imao oko 5.000 stanovnika. Lokalni povjesničar **Mirko Prpić** kaže da je najvjerojatnije to i najveći broj stanovnika koji je bio na tom prostoru. Ali od te 1910. počinje raseljavanje. Put u Ameriku, ali najviše, oko 2 000, u Slavoniju i to na područje Virovitičke županije. Guverner Minnesote bio je **Rudi Prpić**, čiji je

djed otišao u Ameriku. »Poslije Drugog svjetskog rata dio se raselio u Senj, Novi Vinodolski, Rijeku. Prvo su gradili kuće, a onda se i selili u njih. Najviše nas ima u Senju, mislim da su pravi Senjani u manjini. Sad ovdje ima tek pedesetak ljudi. Imamo crkvu, koja je obnovljena. Škole više nema, a nekada ih je, govorim o razdoblju poslije Drugog svjetskog rata, bilo šest«, kaže Mirko Prpić.

Njegovu priču potkrepljuje slika pustog kraja, s crkvom u centru i velikim grobljem. S prostora Krivog Puta ljude je »otjerao« surovi život. Bilo je pokušaja da se gospodarski oživi taj kraj, pa je 60-ih godina prošlog stoljeća otvorena pilana, ali nije to dalo rezultata, jer su ljudi nastavili odlaziti. Prvo privremeno, a onda se i trajno iseljavali tamo gdje su i nalazili posao. Stanovništvo se uglavnom bavilo stočarstvom, a držale su se ovce i krave, sadio se krumpir koji je bio poznat po svojoj kvaliteti.

»Stanovništvo je othranilo mlijeko, mlijeko je školovalo djecu. Radila je Opća poljoprivredna zadruga koja je opstala do 70-ih godina prošlog stoljeća. Zanimljivo, malo tko od naših Bunjevaca zna plivati, a imali smo na moru i ribarsku flotu«, kaže Prpić.

Doseljavanje u XVII. stoljeću

Na ove prostore primorski Bunjevci su se naselili u XVII. stoljeću, poslije 1605. godine.

»Prvo su naselili Krmpote kraj, zatim naselja Veljun, Serdari, Alan i Podbilo. Jedan krak je otišao do Gorskog kotara, ali najviše ih je ostalo u senjskom zaleđu, dio je otišao prema Lici. **Tomljanović, Prpić, Krmpotić, Vukelić, Filipović, Pavelić, Rončević...** najčešća su prezimena. Uz svaku obitelj ide i nadimak. Da tražite nekoga imenom i prezimenom neće vas znati uputiti, ali kada kažete nadimak svi će znati na koga mislite. Ja sam prikupio oko 300 nadimaka iz Krivog Puta. Ima nadimaka izvedenih iz životinjskih imena, izvedenica iz imena roditelja...«, kaže Prić.

On ne samo da je dobar poznavalac lokalne povijesti već će je bio i među osnivačima i dugogodišnji tajnik Hrvatsko-bunjevačke stranke, koja je osnovana 2016. godine. Stranka je u Senju u koaliciji s HDZ-om i ima dva gradska vijećnika.

Kaže naš sugovornik da ga ljute polemike jesu li Bunjevci Hrvati ili ne i čak je razmišljao doći do Subotice i uključiti se u pravu koja je vođena prilikom uvođenja »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu u Subotici.

To je ona službena priča koju smo zabilježili u kući Tomljenovića. Mnogo duže trajao je neobavezni razgovor i susret s ljubaznim domaćinima. Čini se to je zajednička crta primorskih i bačkih Hrvata Bunjevaca.

Z. V.

Nogometni klub

Ono što se prvo vidi na samom ulasku u Krivi Put je nogometni stadion i naziv nogometnog kluba. Klub se zove **NK Bunjevac – Gavran**. Gavran je kasnije dodan kao sjećanje na hrvatskog branitelja **Damira Tomljenovića Gavrana**. Klub se natječe u Županijskoj nogometnoj ligi Ličko-senjskoj.

Pretraga podruma i tavana

Kao klinac s velikim istraživačkim porivima obožavao sam pretraživati tavane mojih predaka (podrume nijedna kuća nije imala). U to doba nije bila moda »upotrijebi pa baci« nego se sve čuvalo s geslom »možda se nešto može ponovo upotrijebiti«. Primjera radi, probušeni lonac je prvo okrpio, kako smo ga mi zvali »drotostot«, pokretni majstor-svaštar, koji je svoju radionicu nosio na specijalno oblikovanom sanduku, na svojim leđima, da bi na koncu lonac završio kao posuda za muškatile u prozoru. Tavani su za mene bili, suvremenim izrazom rečeno, »bogat izvor informacija iz prošlosti«. Prava riznica neviđenih blaga i tajni, samo je trebalo sustavno istraživati. Često sam pronalazio stara pisma, fotografije, knjige ili udžbenike, ali recimo stari odjevni predmeti se nisu nalazili na tavanima; oni su se čuvali u ormarima ili komodama. Danas, zahvaljujući potrošačkom društvu i svakodnevnom bombardiranju reklamama, djeca nemaju običaj »čuvanja po svaku cijenu«. Moj sin, ako mu dosadi nošenje recimo neke majice, prvo je ponudi meni da je ja nosim (poznaje moju strast čuvanja i ništa-ne-bacanja), ako meni ne treba, baca se u kantu za đubre. Dan-danas vidim pred očima tisuću puta krpeljenu dječinu snježno bijelu uštrkanu kecelju u kojoj je radio u pekari. Usput, štirak je proizvodila baka iz sitno izribanog kumpira, a naravno za pranje je služila lužina proizvedena iz pepela vađenog iz pećnice, kao i domaći bijeli sapun izrađen od ostataka »disnatora« (kolinja). Kosa se prala »crnim sapunom« s kišnicom sakupljenom u velikim bačvama. Želim kazati da su oni živjeli uz poštovanje okoliša i nisu zagađivali prirodne vode fosfatima iz praškova za pranje i šampona.

»Čišćenje« podruma i tavana

Nekad važni dokumenti i važni podaci čuvani su kod običnih ljudi: zapisano u Bibliji ili u njoj, kod plemićkih obitelji u svojim arhivima. Većina je istražena tek u našim vremenima. Moram reći da sam i sam s velikim užitkom istraživao razne zbirke našeg, ali i drugih povijesnih, javnih ili sudskih arhiva, knjižnica. Postoje određeni propisi kako i što treba čuvati od dokumenata nastalih u firmama, u raznim administracijama. Nažalost, imamo primjera namjernog uništavanja »iz prosvjeda«, recimo kod nas podataka iz popisa i prvih vojnih karata. U Povijesnom arhivu Subotica nalazi se pet ručno crtanih karata koje su »izbjegle« uništavanje, a odnose se na okolicu grada. Na jednoj je ucrtano mjesto gdje su

bila gradska vješala (pokraj Paličkog puta), na drugoj je ucrtana »Šandorska rijeka« koja se ulijevala u Palić (danas Bunarić). Nekadašnji gradski arhiv nalazio se u prostorijama »ispod tornja«, šezdesetih godina kada je Gradska kuća pretvorena u »Dom kulture« arhiva je bez naročite selekcije na brzake preseljena, a razni dokumenti kao otpadni papir su kamionima prevoženi na određenu lokaciju. Recimo, dokumenti i originalni crteži o kazalištu su bili nesređeno spremljeni u četiri kutije velikih dimenzija i na osnovu njih sam istraživao naručenu povijest zgrade kazališta. Ustanovio sam da su originalni projekti »osakaćeni«, dio planova je »posuđen« navodno beogradskom arhitektu koji je projektirao prvu veliku adaptaciju zgrade, a neke crteže sam slučajno pronašao u Gradskom muzeju.

»Sortiranje« informacija iz prošlosti

Povijest je majka mudrosti, zato se i uči u školama. Zato služe arhivi i depoi muzeja kao ustanove. Nažalost, danas imamo primjere da je »povijest majka manipulacije«. Posljednjih godina naš Dvostruki Predsjednik je počeo u javnom govoru spominjati prilično nedefinirani pojam »kulture sjećanja«; danas dio javnosti, često u svezi s trenutnom nesretnom »specijalnom operacijom Rusije«, odnosno »agresijom na Ukrajinu« ponovo se spominje »NATO agresija« na Srbiju. Na primjer, nedavno je bila komemoracija kod spomenika »Zašto?« podignutog u sjećanje na poginule radnike RTS-a, žrtvama »ničim izazvane agresije«. Ne treba mnogo istraživati, treba pogledati na tavanu pohranjene dnevne novine iz 1999. godine, pa da saznamo: iz NATO stožera poslano je upozorenje kada će biti izvršen napad.

Direktor je to znao. Umjesto da naredi svim zaposlenima da odu u sklonište, samo je »važnije radnike« sklonio, a »nevažnim« je naredio noćnu radnu obvezu, znajući da će stradati, što je očigledni zločin i za ovo djelo je osuđen na 10 godina zatvora. U medijima ovo nije spomenuto. Ne govori se ni o potopljenim hladnjačama s tijelima albanskih civila što je isto bio zločin, ni o mnogim drugim. Znači »kultura sjećanja« se gaji samo prema našim nevinim žrtvama stradalim od strane drugih, a »kultura ne-sjećanja« gaji se prema našim zločinima, koje jedan, kako se ponavlja, gostoljubivi, pravdoljubivi i domaćinski narod nije ni mogao nikada izvršiti, iz čega slijedi da je to samo zlonamjerna strana propaganda.

■ Ostaci dijela zgrade RTS-a

London u našem sokaku

Nema, vjerojatno, lokalpatriota koji će – kada se povede riječ o tome – propustiti priliku da se hvali svojim zavičajem, odnosno rodnim gradom. Lokalpatriot je, a svatko je to u manjoj ili većoj mjeri, poput kolekcionara koji vrijednost svoje zbirke uzdiže do nebesa: nigdje takve vode, zraka, hrane, gostoprimljivosti, kulture... kao u sredini iz koje potječe. Priče na temu lokalpatriotizma nerijetko su locirane u davno prošlo vrijeme, što im daje sliku nepovratno izgubljene idile i po tome neodoljivo podsjećaju na one o »slavnim precima« koje niti si upoznao niti si u stanju objektivno ih procijeniti, a kamoli tumačiti.

Kada je riječ o Subotici, slobodno se može reći kako se savršeno uklapa u prosjek, jer joj ne nedostaje niti ma-

terijala niti »kadrova« koji će se podičiti svojim gradom. Subotički lokalpatriot zacijelo neće propustiti priliku da se pohvali činjenicom da je njegov grad bio treći po veličini i u Ugarskoj i u Jugoslaviji; da je to grad s najstarijim kazalištem, muzičkom školom, javnim prijevozom, nogometnim klubom... u bivšoj i sadašnjoj nam državi. Oni malo upućeniji priču će ukrašavati detaljima o secesiji ili pak mondenskom turizmu na Paliću u vrijeme kada takvo što kao pojam još nije ni postojalo u rječnicima, da bi se na koncu sa sjetom prisjećali gospodarske razvijenosti Subotice i spokoja koji je vladao u svim njezinim kvartovima.

Da, bila su to vremena kada je Subotica s oko šezdeset tisuća zaposlenih bila treći industrijski centar u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, odmah iza Zagreba i Beograda (a ispred Ljubljane, Maribora, Rijeke, Splita, Osijeka, Sarajeva, Novog Sada, Niša, Skoplja...) i kada su se rijeke radnika slijevale pred šank obližnjih birtija prije i poslije završene smjene. U to su vrijeme – posvjedočit će to svaki stariji Subotičanin – izjutra i u rano poslijepodne ulice grada bile preplavljene kolonama biciklista koji su se uputili na posao ili se s njega vraćali

doma. Prostor ispred *Severa*, *Zorke*, *Fidelinke*, 29. novembra, *Pionira*, *Partizana* (!) djelovao je kao svakodnevni sajam bicikala kojima su njihovi vlasnici uredno dolazili do radnog mjesta.

Danas, kao što i sami vidite, sve se promijenilo: slavna industrija već se odavno upokojila na groblje prošlosti, a s njom i dobar dio bicikala. Namjesto njih ulicama prometu je poplava automobila, čineći svaki izlazak iz kuće ili stana sve neizdržljivijim i potencijalno opasnim, i to u mjeri da su sada i sporedne ulice, pa čak i »slipi sokaki«, postali prometni koliko i centar grada prije 50-60 godina. Izadeš li iz kuće pješice, biciklom, motorom ili automobilom neizbježno ćeš se suočiti s gužvama i zakrčenjima prometa u kom netko u svakom trenutku parkira, prestrojava se, koči ili jednostavno krši pravila. Sve u svemu, dojam je kao da si u Londonu ili u Beču, a ne u gradu koji je manji i od nekog njihovog kvarta, pa se često zapitaš otkud novca za toliki broj automobila kada se skoro svatko žali kako jedva preživljava i otkud novca za benzin kada je iz dana u dan skuplji.

I bez nekog dubljeg razmišljanja i većeg znanja o prometnim znanostima dva-tri zaključka nameću se sami po sebi: grad sve više postaje tijesan za broj automobila koji ima; sve je veći broj kućanstava s dva ili više automobila i sve je manji broj onih koji se vozi biciklom. »Razmazili« se ljudi, pa ne mogu bez komfora, zaboravivši pri tome i na tradiciju (Subotica je svojedobno imala epitet »grad bicikala«) i na ekologiju, a samim tim i na zdravlje. U društvima s »višim stupnjem svijesti« bicikl je kod mnogih osnovno prijevozno sredstvo, čak u tolikoj mjeri da danski premijer i ministri njime odlaze na posao, dok se, primjerice, u Amsterdamu oni koji dolaze u taj grad stimuliraju da koriste javni prijevoz tako što se na prilazima gradu nalaze parkirališta-garaže, gdje vlasnici svoje automobile mogu ostaviti na čuvanje po popularnim cijenama.

Kakvo je stanje s prometom u Subotici jasno je svima, ali ono što nije jasno je zašto se ništa ne radi na tome da se građani i kod nas potiču na korištenje gradskog prijevoza ili pak bicikala kroz izgradnju većeg broja staza za njih. Za početak, kako je već ustaljena praksa kod nas, možda ne bi bilo zgorega formirati komisiju koja bi se bavila ovim pitanjem, pa kad komisija izradi plan, izloži ga pred Gradsko vijeće, a ovo tijelo to proslijedi vijećnicima kao točku dnevnog reda oko koje će raspravljati na sjednici Skupštine grada. Ako je za to potrebno više novca u odnosu na onaj kojim lokalni proračun raspolaže, tu su natječaji, fondovi... Kako domaći, tako i europski.

Z. R.

Završena sjetva u Srijemu

Veliki ulog i neizvjestan profit

»Ponuđena cijena suncokretu na zeleno, uz 50 posto plaćanja unaprijed, je 120 dinara. Zbog toga je suncokret u našim atarima i najzastupljenija kultura. Ako država intervenira i prepozna tržište u slučaju slobodnog izvoza bez ograničenja, ta situacija će koristiti poljoprivrednicima jer će kupci moći ponuditi bolje cijene«, kaže Željko Paulić iz Nikinaca

Proljetna sjetva u Srijemu završena je krajem travnja u predviđenom roku. Najveće površine i ove godine zasijane su merkantilnim kukuruzom koji je posijan na 137.000 hektara. Sojom je zasijano 22.000 hektara, suncokretom nešto više od 5.000, šećernom repom oko 13.000 hektara, dok je sjemenskim kukuruzom zasijano tek oko 350 hektara. Ostale površine zasijane su krmnim biljem i povrćem. Ove godine je primjetan povećan interes poljoprivrednika za sjetvu soje i suncokreta, jer ove uljarice traže manje mineralnog gnojiva, a i očekivane otkupne cijene su visoke.

Manje gnojiva, više suncokreta i soje

Vremenski uvjeti poljoprivrednicima ovog proljeća nisu bili naklonjeni, naročito u prvom dijelu travnja, ali ipak sjetva nije kasnila. Početkom svibnja palo je nešto kiše, koja će, iako nedovoljna, pridonijeti boljem nicanju kasnije zasijanih površina i intenzivnijem razvoju izniklih usjeva.

»Na srijemskomitrovačkim poljima ostale su male površine za soju koja nije zasijana na vrijeme, ali će sjetva biti završena ovog tjedna. Ono što je evidentno jest smanjenje površina pod šećernom repom, prije svega jer su ulaganja u tu proizvodnju velika i što poljoprivredni proizvođači tu ne vide financijsku isplativost. Cijene sirovina, sjemena i sredstava za zaštitu su znatno veće u odnosu na prošlu godinu. Potpune agrotehničke mjere koje se preporuču-

ju podrazumijevaju zaštitu protiv korova i štetnika i treće međuredno kultiviranje, sve to iziskuje veća ulaganja, a krajnje cijene su neizvjesne. Poljoprivrednim proizvođačima bih preporučio da prate stanje usjeva na njivi, da urade zaštitu od bolesti i korova. Što se tiče ozimih usjeva, tretman pšenice insekticidima treba uraditi uoči cvatnje, zatim uraditi špricanje preparatima za suzbijanje korova, herbicidima za suzbijanje bolesti. Prinosi će ovisiti i o vremenskim uvjetima pa je prerano za prognozu«, navodi samostalni stručni suradnik za ratarstvo i savjetodavac u PSS Srijemska Mitrovica dr. sc. **Vladimir Marić**.

Slična situacija je i u Općini Ruma. Sjetva je privedena kraju u optimalnim rokovima, a najveće površine i ovdje će biti zasijane kukuruzom.

»Prvi dio travnja je bio obilježen nižim temperaturama i nedovoljnim padalinama. Od druge polovice travnja došlo je do porasta temperature, bilo je kiše i stvorili su se idealni uvjeti za sjetvu. Povećan je interes i za sjetvu soje, zbog nižih troškova vezanih za upotrebu gnojiva. Ulaganja u proizvodnju su visoka i to je utjecalo na proizvođače, budući da je s tako visokim ulaganjima i rizik veći. Ostaje nada da će godina biti povoljna i da će prinosi biti dobri. Također, proizvođači se nadaju trendu visokih cijena i pozitivnom financijskom rezultatu, bez obzira na trenutno velika ulaganja u proizvodnju«, ističe **Goran Drobniak** iz Poljoprivredne stručne službe Općine Ruma.

Ulaganja veća za 60 posto

Poljoprivrednici iz Hrtkovaca, Platičeva i Nikinaca ove su se godine više odlučili za sjetvu suncokreta. Zbog rata u Ukrajini, koja je značajni svjetski proizvođač ove uljari- ce, poljoprivrednici očekuju da će cijena suncokreta zbog nestašice na tržištu biti znatno veća.

»Nadamo se višim cijena poljoprivrednih kultura, jer se očekuje povećanje cijene hrane. Ponuđena cijena na još zelenom suncokretu bila je za plaćanje 50 posto unapri- jed 120 dinara po kilogramu. Zbog toga je suncokret u našim atarima i najzastupljenija kultura. Ako država inter- venira i prepozna tržište u slučaju slobodnog izvoza bez ograničenja, ta situacija će koristiti poljoprivrednicima jer će kupci moći ponuditi bolje cijene«, kaže poljoprivrednik iz Nikinaca **Željko Paulić**, te navodi da je zbog visoke cijene mineralnog gnojiva smanjio njegovu upotrebu za 20 posto.

»Ulaganja u sjetvu ove su godine u odnosu na prošlu 60 posto veća po hektaru. Na našem podneblju poljo- privrednici su se ove godine umjesto mineralnog gnojiva više odlučili na folijarnu prihranu. Nema bolesti, usjevi dobro izgledaju i ako dobro podnesu moguće oborine, prinos će biti dobar. Što se tiče cijene, za sada nije si- gurna. Kakva će godina biti, teško je prognozirati, sve je neizvjesno. I cijene i vremenski uvjeti«, navodi Paulić.

»Posijao sam pšenicu, suncokret, soju i kukuruz. Sve sam uradio na vrijeme i sve je dobro niklo. Trenutno sam

u fazi zaštite usjeva od korova. Prihrana je upitna, budu- či da je sve preskupo, od sirovina, agrotehničkih mjera, gnojiva do goriva. Ove godine nisam koristio gnojivo ni za kukuruz, niti za suncokret i soju. Planiram baciti KAN na pšenicu i nekako sve radim na 'blef', pa kako bude. Ulaganja u sjetvu su ove godine iznimno velika, a nisam siguran da će biti velike dobiti. Iako nagovještavaju vi- soke cijene, nisam optimističan. Budući da se osim po- ljoprivredom bavim i stočarstvom, svoju isplativost u po- ljoprivredi, posebno uzgoju soje i kukuruza, vidim samo zbog proizvodnje stočne hrane. Cijena goveda je dobra i profit u svom poslu vidim jedino u prodaji govedeg mesa. Sve ostalo je neizvjesno i ovisi od više čimbenika i vre- menskih uvjeta«, kaže poljoprivrednik iz Gibarca **Željko Vidaković**.

Poljoprivrednik iz Vašice **Mirko Milković** se ipak od- lučio za veća ulaganja i proizvodnju je počeo uz punu primjenu agrotehničkih mjera.

»Sjetvena struktura ista je kao i prethodnih godina: 60 jutara kukuruza i 40 jutara soje. Cijene repromaterijala su ove godine iznimno visoke, ali ako ne primijenim sve agrotehničke mjere, onda ću biti u problemu iduće godi- ne. Manji dio proizvedenih kultura koristim za uzgoj svi- nja, a drugi veći dio, za prodaju. Iako je situacija neizvje- sna, moramo raditi, pa kako bude. Najlakše je dati zemlju u zakup, ali ako radimo, iako postoji veliki rizik, zarada je puno veća«, ističe naš sugovornik na kraju razgovora.

S. D.

Štefanovićevo djelo živi i danas

Premijerno je izvedena nova postavka opere Šumska kraljica te je predstavljena publikacija Fenomen dječjih opera Franje Štefanovića

Predstavljanje publikacije *Fenomen dječjih opera Franje Štefanovića* i nova izvedba Štefanovićeve opere *Šumska kraljica* održano je 8. svibnja u Kulturnoj stanici Egység u Novom Sadu, u okviru programске cjeline *Bajke budućnosti* programa Novi Sad – Europska prijestolnica kulture.

Glavni organizator ovih događaja je Zaklada *Spomen-dom bana Josipa Jelačića* iz Petrovaradina. Upravitelj Zaklade dr. sc. **Darko Polić** naveo je kako se hrvatska zajednica sa spomenuta dva projekta vezana za umjetnika iz Petrovaradina, skladatelja i glazbenog pedagoga **Franju Štefanovića** (1879. – 1924.) predstavlja novosadskoj, ali i europskoj publici jer se oba programa nalaze na službenoj listi programa *Europske prijestolnice kulture*.

Nova produkcija

Opera za djecu *Šumska kraljica*, napisana na libreto **Mihovila Peitza**, nastala je prije 103 godine, a praižvedena je dvije godine kasnije u osnovnoj školi u Petrovaradinu. U novije vrijeme *Šumska kraljica* oživljena je inicijativom HKPD-a *Jelačić* iz Petrovaradina. Dosad je izvođena na srpskom, a u najnovijoj verziji izvodi se na hrvatskom jeziku.

»Zaklada *Spomen-dom bana Josipa Jelačića* iskoristila je neke tradicije koje su Petrovaradinci gajili i na neki način jednokratno ih pozajmila od HKPD-a *Jelačić* koji je njegovao Franju Štefanovića kao svog Petrovaradinca«, kazao je Polić.

Redatelj nove operne postavke je **Igor Pavlović**, dirigentica i glazbena voditeljica je **Ana Kovačić**, a solisti

i zbor učenici su Glazbene škole *Isidor Bajić*. Kako Polić dodaje, u najnovijem postavu htjeli su uraditi još nešto više i drugačije.

»Napisan je aranžman za gudački kvartet, urađena je nova režija koja je strašno dinamična, ima scenskih pokreta, napravili smo nove kostime... Sva ta produkcija s novim svjetlom, ozvučenjem, snimanjem, financira se iz Fondacije *Novi Sad – Europska prijestolnica kulture*«, kazao je Polić.

Redatelj Igor Pavlović kaže kako mu je Štefanovićeva opera iz više razloga predstavljala izazov.

»Ovaj projekt je veoma značajan za mene, pokušao sam, koliko sam mogao, redateljski sve uobličiti i dati bajkovitu priču. Prvo je trebalo djeci od 10 do 15 godina usmjeriti koncentraciju, pažnju, ali uspjeli smo uraditi vrlo zanimljivu predstavu. U pitanju je božanstvena glazba koja se sad još ljepše čuje u tom septetu gudačkom, a tu su i božanstveni dječji glasovi koji sve to dodatno obogaćuju«, kaže Pavlović.

Izvođenju *Šumske kraljice* prethodile su i dvije radionice na temu ekološke održivosti i očuvanja okoliša.

Autentična umjetnička pojava

Publikacija *Fenomen dječjih opera Franje Štefanovića* urednika Darka Polića najnoviji je pokušaj prikaza kulturno-povijesnog konteksta autentične umjetničke pojave dječje opere skladatelja koji je cijeli svoj život skladao u Petrovaradinu. U publikaciji su zastupljeni stručni i novinski tekstovi vezani uz navedenu temu.

»Fenomen dječjih opera Franje Štefanovića jako je specifičan, jer se o dječjim operama u svijetu govori tek poslije Drugog svjetskog rata. Mi smo pozvali muzikologe i stručnjake koji su to obradili s jednog vrlo ozbiljnog i pozitivnog stanovišta. Publikaciju smo zatvorili tekstom, inicijativom **Petra Pifata** u kojoj je navedeno da bi se trebala i zašto bi se trebala upravo *Šumska kraljica* izvesti u programu *Europske prijestolnice kulture*. Petar je bio taj dobri duh sve vrijeme koji je nažalost prerano preminuo i ovu predstavu posvećujemo njemu«, naglasio je Polić.

K. Ivković Ivandekić

Nova izvedba

Opera *Šumska kraljica* bit će ponovno igrana u ponedjeljak, 16. svibnja, u Muzičkoj školi *Isidor Bajić* u Novom Sadu (nova zgrada škole, Bulevar cara Lazara 67). Početak je u 11 sati.

Posvećena svetom Ivanu Nepomuku

Somborski kroničar fra Bono Mihaljević u kronici somborskog franjevačkog samostana zapisao je najtočnije podatke u svezi izgradnje kapele svetog Ivana Nepomuka koja je podignuta 1751. godine preko puta franjevačkog samostana na županijskom zemljištu. Kapelu je dao izgraditi komorski administrator Franz Redl, osnivač barunske obitelji Redl od Rastine i Rottenhausena

Sveti Ivan rođen je u Pomuku, što je staro ime za današnji Nepomuk, u zapadnoj Češkoj, između 1340. i 1350. godine. Prve sigurne povijesne podatke o svecu imamo iz 1370., kad je kao praški klerik obavljao već službu javnog bilježnika. Za svećenika je zaređen oko 1380., a još iste godine imenovanjem čak iz Rima postavljen za župnika sv. Gala u Pragu. U isto vrijeme obavljao je i službu tajnika i bilježnika nadbiskupa **Ivana Jenštejna**. Sve to govori da je bio izvanredna ličnost, kad je već kao mlad svećenik mogao obavljati tolike dužnosti. Najvažnija i najodgovornija služba koju je u životu obavljao bila je dužnost generalnog vikara energičnoga i pobožnoga nadbiskupa Jenštejna. Bilo je to baš u rujnu 1389. godine kad se razmahala tragična borba između nadbiskupa i despotskog kralja **Vjenceslava IV.**, koji je nasilno želio prisvojiti crkvena dobra i postati potpuni gospodar Crkve u Češkoj. Kada je protiv kraljeve volje Ivan potvrdio izbor novog opata, razljućeni ga je kralj skupa s drugim svećenicima dao mučiti. Svi su oni bili podvrgnuti mučenju u kojem je sudjelovao sam kralj s bakljom u ruci. Ipak su pušteni na slobodu pošto su prije morali prisegnuti da će o svojoj torturi šutjeti. Iznimka je bila s **Ivanom Nepomukom**. On se kralju, valjda zbog svoga velikog ugleda, činio najopasnijim. Zato ga je kralj tijekom noći s glasovitog mosta Karla IV. dao baciti u Vltavu i tako je Ivan poginuo kao mučenik. Tijelo mu je pronađeno te sahranjeno najprije u crkvi svetog Križa uz rijeku, a kasnije preneseno u katedralu sv. Vida u Pragu. Posjetitelji te divne gotske katedrale u njezinoj desnoj lađi mogu još i danas vidjeti mučenikov grob na kojem piše: Iohannes de Pomuk.

U svezi Ivanove smrti postoji i legenda koja govori da je Ivan bio ispovjednik kraljeve žene koju je savjetovao da strpljivo podnosi teški karakter svoga supruga. Kralj je želio znati što kraljica govori za vrijeme ispovijedi, no sv. Ivan Nepomuk je uporno to odbijao, jer kao sveće-

nik ne smije odati ispovjednu tajnu. Papa **Benedikt XIII.** proglasio je 19. ožujka 1729. u Lateranskoj bazilici Ivana Nepomuka svecem, i to mučenikom ispovjedne tajne.

Raskoš u rokoko stilu

Nakon proglašenja svetim njegovo štovanje se proširilo po cijeloj Austro-Ugarskoj Monarhiji. Njegovo štovanje se pojavilo i u Somboru s izgradnjom nove male, ali raskošne kapelice u rokoko stilu. Kapela ima eliptičnu osnovu s prozorima istog oblika. Neki povjesničari tvrde da je kapela prvobitno bila džamija i da je prilagođena i pretvorena u kapelu. No, ta tvrdnja nije dokazana. Istina je da oblik kapele podsjeća na džamiju, ali treba se naglasiti da oblik kapela iz perioda baroka i rokoka imaju sličan oblik. Kapela je natkrivena zanimljivom kupolom na čijem vrhu se izdiže mali toranj s križem. Na fotografijama nastalim oko 1870. godine vidimo da su unutarnji zidovi kapele bili pokriveni takozvanim štuko mramorom

(umjetni mramor koji se pravi od gipsa) zbog čega je djelovala raskošno i bogato. Umjetni mramor nije otporan na vlagu, pa zbog toga na žalost od prvobitne dekoracije unutrašnjosti kapele nije ostalo ništa. Kapela ima jedan oltar na kojem se nalazi prikaz sv. Ivana Nepomuka u kovčegu okružen svijećnjacima, izrađen od čvrstog materijala. Oltar nije imao oltarnu sliku s prikazom sveca, kako je to inače praksa, nego je na tom dijelu bila jedna slika s prikazom Blažene Djevice Marije s djetetom Isusom. Ta slika je bila manjih dimenzija i ovalnog oblika. Povjesničari umjetnosti tvrde da je ta slika bila kopija slike koja se nalazi na jednom sporednom oltaru u isusovačkoj crkvi u Beču (Universitetskirche, Wien).

Umjetnička galerija u kapeli

Kapela svetog Ivana Nepomuka je sve do Drugog svjetskog rata korištena za razne prigode i proslave, tijelovsku procesiju i razne pobožnosti. U župnim inventarima imamo točan opis što je kapela posjedovala; vidimo da je bila bogato opremljena svijećnjacima i kandelabrima koji su je osvjetljavali. Jedan inventar navodi da je u kapeli bio takozvani relikvijar s relikvijama svetog Ivana Nepomuka. Godine 1905. je riješen njen status, iz županijskog vlasništva prelazi u crkveno, što je značilo da crkva treba voditi i financijsku brigu o kapeli.

Nakon Drugog svjetskog rata prilike u komunističkoj državi nisu dozvoljavale da se nastavi liturgijsko korištenje kapele. Pobožnosti i svečane tijelovske procesije u gradu su ukinute. Zbog neiskorištenosti i nemogućnosti popravki ona je počela propadati. Godinama je bila zapuštena, kupola krova je propala, a u njoj je izraslo veliko drvo. Prvi pokušaj obnove 1988. nije uspio, kao ni onaj iz 1990. godine. Nakon toga župnik **Josip Pekanović** i gospodin **Gyurika Kapitány** (umirovljeni djelatnik Prosvjetne zajednice općine Sombor) pokreću konačnu uspješnu misiju u obnovi kapele. Odrađena je nova kupola. Prozori dobivaju nove vitraže, darovali su ih obite-

li **Kapitány, Borovac i Jurašenko**. Novu oltarnu sliku naslikao je akademski slikar Somborac **Ferenc Takács**. Troškove cjelokupne obnove najvećim dijelom podnijela je župa Presvetog Trojstva. Svojim priložima pomogla je i tadašnja *Somborska banka*, nekoliko somborskih poduzeća i gradska Uprava s nešto građevinskog materijala. Na likovnoj koloniji održanoj u župi Presvetog Trojstva u Somboru, 2006. godine rodila se ideja da se kapela koristi i za izložbeni prostor. Od ideje do realizacije nije prošlo puno vremena. Gospodin **Jenő Visinka** otvorio je svoj atelje u kapeli. Zahvaljujući ovoj ideji kapela je otvorena svaki dan, ona se posjećuje i postala je bliska svim Somborcima. Najstarija kapela u gradu i veoma bitan i važan spomenik kulture, obilježje prisutnosti naših naroda i naše vjere na ovom prostoru.

Gabor Drobina

Naši gospodarstvenici (LXXXVI.)

O(p)stanak tavankutskog Voćka

»Nitko od naših 19 zadrugara do sada nije odustao, ali smo u kritičnoj fazi; nema više tog elana kakvog je bilo nekad. Dosta tog se promijenilo u ovih 20 godina, kako po pitanju konkurencije, tako i po pitanju zahtjeva tržišta« * »Fokus u narednom periodu definitivno će biti na smanjenju površina, ali to što ostane da budu kvalitetni zasadi«, kaže voćar i direktor tavankutskog Voćka Marijan Davčik

Prije dvadeset godina 19 tavankutskih voćara odlučilo je, zbog nedostatka skladišnog prostora i otežane individualne prodaje, udružiti snage i osnovati Zemljoradničku zadrugu Voćko. U objektu u Tavankutu, među ostalim, smješteni su hladnjača za skladištenje te deset komora za čuvanje, najvećim dijelom, jabuka, potom šljiva te ostalog voća. Unatoč otežanim uvjetima poslovanja (veća konkurencija, viši zahtjevi), istih tih 19 voćara i danas se drži zajedno trudeći se opstati i prilagoditi novim zahtjevima tržišta.

Proizvodi i kapaciteti

Voćko je osnovan 2002. godine s idejom da se, kako ističe voćar i direktor ove zadruge **Marijan Davčik**, napravi centar u kojem bi se skladištilo svo tavankutsko voće i odakle bi se zajednički organizirala njegova prodaja. Glavni proizvod je jabuka, sa zastupljenošću od oko 70 posto.

»Prvi objekt – hladnjaču, napravili smo 2005., 2015. godine ovaj smo objekt proširili s doradnim centrom, a 2019. smo nabavili liniju za sok od jabuka. Što se tiče principa poslovanja, ima raznih vidova udruživanja, a mi smo od-

lučili da svatko ima jednak udio ulaganja. Proizvođači su nositelji proizvodnje, a ovdje se samo skladišti i obavlja prodaja. Zadrugi za usluge skladištenja i prodaje pripada određeni postotak koji su odobrili sami zadrugari i sve svoje troškove pokriva iz njega, a ono što se ostvari na tržištu ide proizvođačima. Tako da neke dobiti kao firma nemamo jer smo odredili jedan minimalni fiksni dio od prodaje, a dobit proizvođača ovisi o samoj godini, tj. o aktualnim cijenama«, pojašnjava Davčik princip poslovanja u Voćku.

Početak rada zadruge poklapa se s početkom razvoja voćarstva u Tavankutu, kada je prilikom ekspanzivne sadnje, u jednom trenutku zadruga imala nekih 400 hektara voćnjaka svojih proizvođača. Međutim, posljednjih godina, zbog prilično loše situacije na svjetskom tržištu što se tiče plasmana voća (cijene male, troškovi veliki), dolazi do drastičnog smanjenja površina pod voćnjacima.

»Rekao bih da trenutno nema više od 200-250 hektara. Jabuka je uvijek bila najviše zastupljena, i dalje je tako, ali je puno voćnjaka iskrčeno, jer su kod nje najveća ulaganja. Proizvođači koji najviše krče i koji prvi odustaju su mješoviti poljoprivrednici, koji se osim voćarstvom bave i

nekom drugom granom poljoprivrede, a ostali se donekle još drže iako generalno nije baš najbolja situacija. Nitko od naših 19 zadrugara do sada nije odustao, ali smo u kritičnoj fazi, nema više tog elana kakvog je bilo nekad. Dosta tog se promijenilo u ovih 20 godina, kako po pitanju konkurencije, tako i po pitanju zahtjeva tržišta. Kada smo počeli izvoziti u Rusiju, glavnina prometa svježim voćem tamo je išla preko tržnica. Sada je to preko marketa koji su kod nabave napravili pravilnike kako to voće mora izgledati (nije važan okus, samo izgled) i sve što ne podleže tim kriterijima odnosno što nije prva klasa, nije prihvatljivo«, pojašnjava Marijan Davčik, dodajući kako su vrhunac u svojoj proizvodnji dostigli 2010.-2012., a posljednja dobra godina je 2017. otkada kreće silazni trend – sve je teža prodaja, strožiji su kriteriji za kvalitetu, a konkurencija na međunarodnom tržištu ogromna. Zbog toga se površine zasada smanjuju, ostavljaju se voćnjaci koji daju najbolji rod, prinos i kvalitetu, a stariji ili voćnjaci sa zastarjelim sortama se krče.

Osim po voću, *Voćko* je mnogima poznat i po svom soku od jabuke.

»Došlo se do ideje da se jabuka 'malo lošije kvalitete', koja je potpuno zdrava i ukusna, samo što ima neke vizualne nedostatke (počela se crveniti s jedne strane, što je neprihvatljivo za današnje rusko tržište), pokuša na drugi način plasirati. Tako smo se odlučili na proizvodnju stopostotnog soka od jabuke (sorta *greni smit*, bez vode, šećera i konzervansa), koji je jako kvalitetan i koji je naišao na dobar prijem kod potrošača. Međutim, zbog manje proizvodnje cijena ovih sokova je veća u odnosu na one industrijske, što, bez obzira i na mnogo veću kvalitetu, to utječe na njihovu prodaju, jer većina kupaca prvo što gleda na proizvodu jest cijena. Što se tiče tržišta, za sada se može naći u Subotici u nekim diskontima pića, prodavaonicama zdrave hrane, u Somboru ga ima u lancu trgovina *Sinagoga*, a povremeno se pojavimo i u *Lidlu* kada su akcije za male proizvođače. U velike markete još nismo ušli zbog nešto kompliciranijih uvjeta«, kaže Davčik.

Što se tiče objekata, ljudstva i mehanizacije, ova tavan-kutska zadruga posjeduje jedan objekt za skladištenje i pakiranje voća, koji među ostalim obuhvaća hladnjaču kapaciteta oko 2,5 tisuća tona, šest komora pod ULO režimom, pod kojim je moguće čuvati jabuku do godinu dana, četiri komore s običnim hlađenjem, te kalibrator za pakiranje jabuka. Ima njih devetero stalno zaposlenih, a za prebir i pakiranje voća povremeno se angažira 20-30 sezonskih radnika. Što se tiče mehanizacije, svaki proizvođač ima svoju buduću da se svi poslovi (špricanje, polijevanje, branje) moraju obaviti u kratkom roku.

Tržište, sajmovi, planovi...

Najveći uvoznik ovdašnjih, pa tako i *Voćkovih* jabuka je Rusija, što je u posljednjih nekoliko godina uvelike smanjeno.

»Glavni cilj i zadatak nam je plasiranje prvoklasnog svježeg voća. Do sada smo uvijek najviše bili okrenuti Rusiji koja nam je glavno tržište i gdje je išlo oko 90 posto

našeg svježeg konzumnog voća (jabuke, šljive, breskve). Rusija i Europska unija su 2014. međusobno uvele sankcije, gdje smo se ponadali da je to dobra prilika za nas, što i jeste bio slučaj u prvim godinama kada je konkurencija na ruskom tržištu bila slabija, pa su samim tim i cijene bile visoke. Međutim, Rusi su shvatili da imaju dovoljno svog zemljišta i pogodnu klimu za proizvodnju voća i tako je država investirala ogromna sredstva za podizanje zasada. Još im nije sve u rodu, za sada pokrivaju negdje pola svojih potreba, ali cilj im je pokriti ih kompletno. Kada smo počeli raditi, Poljaci su nam bili najveći konkurenti na ruskom tržištu. Njih više nije bilo kada su 2014. uvedene sankcije, ali je krenula domaća ruska jabuka. Iran je također ozbiljan proizvođač voća koji izvozi u Rusiju i može se reći da nam je on sada jedan od većih konkurenata, jer ima daleko veću proizvodnju od Srbije. U posljednje vrijeme s izvozom raste i Turska, a tu su i bivše sovjetske zemlje (Uzbekistan, Kirgistan)«, kaže Davčik.

Neovisno o svemu navedenom, Rusija je, kako ističe, *Voćku* i dalje glavno tržište.

»Rusija je uvijek bila najveći uvoznik svježeg voća na svijetu, još uvijek je, a ako s njom ovo definitivno stane, neku alternativu predstavlja nam sjever Afrike. Europska unija ima i viškove, a ostali dijelovi svijeta poput američkog kontinenta su potpuno pokriveni domaćom proizvodnjom, štoviše, također imaju ogromne viškove. Kina jeste ogromno tržište, ali je ona i najveći proizvođač jabuka u svijetu, samo što oni pokrivaju svoje potrebe i nešto malo izvoze«, pojašnjava Davčik.

Vratimo se sad na domaće (regionalno/europsko) tržište, na koje *Voćko* plasira ostatak svojih proizvoda i na kojem se predstavlja prilikom sajamskih i drugih manifestacija. Posljednja od njih bila je početkom travnja na 23. Međunarodnom sajmu gospodarstva u Mostaru.

»Na inicijativu i uz podršku DSHV-a i HNV-a prvi put smo bili u Mostaru. Dojmovi su pozitivni, izuzetno dobro smo primljeni, uspostavili smo kontakte i vjerujem da ima mogućnosti za suradnju. Što se tiče drugih sajмова i manifestacija, od najznačajnijih na kojima se *Voćko* do sada imao prilike predstaviti jest na najvećem sajmu voća i povrća u Berlinu *Fruit logistica*, bili smo u slovenskom gradu Gornja Radgona, te u Moskvi. Što se tiče Vojvodine, po jednom smo se predstavili na Subotičkom i Novosadskom sajmu«, kaže Marijan Davčik, a na pitanje o planovima *Voćka* glede širenja tržišta i poboljšanja generalne situacije u poslovanju, na koncu odgovara:

»Situacija je sada, nažalost, prilično teška i nismo baš nešto jako optimistični glede budućnosti. Tako da neko veliko širenje materijalnih kapaciteta, objekata i opreme ne planiramo u bliskoj budućnosti. Ono što bi trebao biti fokus naših proizvođača i nas kao zaposlenih jeste da se stari zasadi zamijene novim, s kvalitetnim sortama i s punom tehnologijom (protugradnom mrežom, sistemom za navodnjavanje i prihranu). Tako da će fokus u narednom periodu definitivno biti na smanjenju površina, ali to što ostane da budu kvalitetni zasadi«.

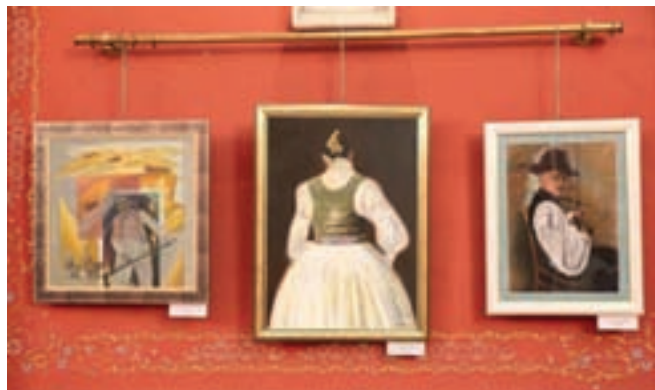
I. Petrekanić Sič

ZKVH i udruge u Noći muzeja

SUBOTICA – U okviru nacionalne manifestacije *Muzeji za 10 sutra* (subota, 14. svibnja) bit će održana manifestacija *Europska Noć muzeja*. U subotičkoj *Noći muzeja* sudjelovat će i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata te pojedine hrvatske udruge.

U ZKVH-u posjetitelji će moći vidjeti izložbu *150 godina Bunjevačkih i šokačkih novina i Vile* autorice **Katarine Čeliković**, knjižničarske savjetnice. Također, posjetitelji će moći pogledati i po sniženim cijenama kupiti publikacije tiskane u nakladi Zavoda.

U HKC-u *Bunjevačko kolo* bit će priređen program *Pješčani sat*. Program započinje u 20 sati izložbom bu-

njevačke nošnje, fotografija i umjetničkih slika iz fundusa Centra, nakon koje će biti priređen prikaz, tzv. živa slika jedne obitelji u svakodnevnim poslovima koji su se odvijali na jednom salašu. Program će upotpuniti folklorni odjel performansom *Memento* koji će u terminima od 21, 21.40 i 22.30 sati izvesti nekoliko koreografija u trajanju od oko 15 minuta. Ciklus se završava izložbom *Što ostane iza jednog čovika* u klubu (podrumski dio Centra), gdje će publika moći pogledati predmete za osobnu uporabu korištenu za života, koji su sačuvani od zaborava i nose osobni žig osobe koja ih je koristila. Program *Pješčani sat* traje do 24 sata.

Galerija Prve kolonije naive u tehnici slame i HKPD *Matija Gubec* iz Tavankuta organiziraju izložbu *Pletiva od slame* čije otvorenje je u 19 sati u spomenutoj Galeriji u Donjem Tavankutu.

U programu sudjeluje i HLU *Croart* iz Subotice čija se, ranije otvorena, skupna izložba članova može pogledati u galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici.

Opširnije o programu manifestacije *Muzeji za 10*, koja se održava diljem Srbije, možete pročitati na internetskoj stranici: www.muzejisrbije.rs.

Promocija romana Advokat

SUBOTICA – U utorak, 17. svibnja, u Pastoralnom centru *Augustinianum* u Subotici bit će održana promocija knjige *Advokat* subotičkog pisca **Dražena Prčića**. U pitanju je povijesni roman u kojem je središnji lik stvarna

ličnost, autorov djed, odvjetnik **Lazar Prčić**, te ujedno i priča o važnim događanjima u Subotici između dva svjetska rata, kojima je Lazar bio svjedok. Početak je u 18 sati.

Nova publikacija ZKVH-a na Klio festu

ZAGREB – U Zagrebu će, nakon dvije godine »on line«, biti održano redovito, deveto po redu izdanje Festivala povijesti *Klio fest* i to na tri lokacije – u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, Knjižnici *Bogdana Ogrizovića* i Hrvatskom državnom arhivu. Festival traje od 17. do 20. svibnja, a u okviru programa Festivala predstaviti će se, kako je organizator naveo, »najbolje i najaktualnije od domaće i inozemne historiografske produkcije«.

U četvrtak, 19. svibnja, na Pozornici I u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici bit će održano i predstavljanje najnovije knjige u sunakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar*, Podružnice Vukovar, koje zajedno potpisuju **Dražen Živić, Sandra Cvikić i Tomislav Žigmanov** *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini: aktualni trendovi, izazovi i perspektive*. Početak predstavljanja je u 16 sati, a sudjeluju urednica dr. sc. **Ivana Bendra**, te autori dr. sc. Sandra Cvikić i Tomislav Žigmanov.

Silente u Novom Sadu

NOVI SAD – Jedan od najaktualnijih hrvatskih izvođača, dubrovački bend *Silente* održat će koncert u četvrtak, 19. svibnja, u novosadskom klubu Dom kulture. Početak je u 21 sat. Bend je osvojio nagradu *Zlatnog studija Jutarnjeg lista*, kao i nagradu *Cesarica* za rock hit godine, dok su u kategoriji za glazbenika godine svježe nominirani za najstariju medijsku nagradu *Večernjakova ruža*. Ulaznice su dostupne na GIGSTIX prodajnim mjestima, kao i online na www.gigstix.com.

Lipozenčić gradonačelnik Subotice, kazališna predstava u Đurđinu

7. svibnja 1925. – *Neven* piše da je **Blaško Rajić**, župnik sv. Roka u Subotici, dao ostavku na članstvo u Pučkoj kasini zato što je ova ustanova dozvolila Prosvjetnom društvu *Neven* da drži u njenim prostorijama svoje sjednice. Rajić se naime s članovima *Nevena* razilazio politički.

8. svibnja 1940. – *Obzor* piše da je najstarija hrvatska kulturna ustanova u Subotici, Pučka kasina, održala 30. travnja glavnu godišnju skupštinu. Za predsjednika je ponovno izabran **Antun Skenderović**, za dopredsjednika **Karlo Matković**, za tajnika **Marko Horvacki**, za blagajnika **Franjo Kujundžić** te za knjižničara **Grgo Prčić**. Nova uprava je odlučila da se Kasina pretplati na *Hrvatsku enciklopediju*.

9. svibnja 1914. – *Neven* piše da u Subotici ima »puno Mukića, Milodanovića, Skenderovića koji i ne znadu racki (hrvatski)«. Dodaje da u Subotici ima i »puno Szilágyija, Szinosa, Návaia, Szűcsa, Ráczpetina (danas Petin – primj. V. N.), Lendvaia, Kissa, Horváta, Szente, Ronai i drugih magjarskih imena koji ime na nosioci neznaju magjarski nego samo racki«.

10. svibnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je 9. svibnja novoimenovani općinski komesar (gradonačelnik) **Ladislav Lipozenčić** primio dužnost od bivšeg komesara **Marka Jurića**. *Dnevnika* dopisnik dodaje: »Živimo u doba, kad se radi na tome, da se urede prilike u državi, da dodjemo do jednakosti i ravnopravnosti. Ali u Subotici se događa obratno, jer je općinskim komesarom imenovan onaj, koji u Subotici nema nikoga za sobom, niti je do sada imao uopće slavensku orijentaciju. Za to svjedoči mramorna ploča u madjarskoj čitaonici, gdje je njegova obitelj, a i on bio najvećim dobrotvorom čitaonice.«

11. svibnja 1919. – *Neven* donosi objavu knjižara **Josipa Kratine**, koji najavljuje da će 1. lipnja otvoriti u Gradskoj kući knjižaru koja će se zvati Prva hrvatska knjižara i papirnica.

12. svibnja 1939. – *Obzor* piše da bački biskup **Ljudevit Budanović** polazi 13. svibnja na put po Bačkoj, gdje će obaviti krizmu. U Novom Sadu će biti krizma 14. svibnja. Biskup će zatim po okolnim mjesima vršiti krizmu do 22.

svibnja, kada se vraća u Suboticu. Krizmu će nastaviti 5. lipnja po ostalim mjestima.

13. svibnja 1922. – *Neven* piše da je narodni učitelj **Marko Horvacki** priredio 7. svibnja na salašu u Đurđinu lijeпо uspjelu kazališnu igru *Graničari*. Nastupilo je i HPD *Neven* iz Subotice, koje se tom prigodom vraćalo iz Sombora. Otpjevalo je nekoliko pjesama salašarskoj publici, koja se sakupila u velikom broju.

13. svibnja 1925. – *Dom* piše da je 5. svibnja Državno odvjetništvo (tužiteljstvo) u Subotici podignulo optužnicu protiv prvaka Hrvatske republikanske seljačke stranke u

Subotici: ratara **Tome Matkovića**, studenta prava **Ivana Tolja**, zemljoradnika **Grga Dedina** i trojice malera **Ivana Babića**, **Ivana Perčića** i **Stipana Vidakovića**. Matković se optužuje zato što je 1924. u Subotici, u I. okrugu osnovao organizaciju HRSS-a i ostao aktivan u njoj nakon njenog pristupa III. internacionali u Moskvi, prekršivši tako zakon o zaštiti javne sigurnosti i poretka u državi. Tolj se optužuje zato što je u Subotici i okolici rasturao letke, brošure, spise i knjige »u kojima se propagiraju komunističke ideje naročito u članku **Stjepana Radića**« i zato što je ustupao stan za razgovore i skupove **Pavlu Radiću** i drugim narodnim zastupnicima HRSS-a. Babić, Perčić i Vidaković se optužuju zato što su podnijeli kandidatsku listu HRSS-a na potvrdu.

13. svibnja 1922. – *Neven* piše da je u nakladi *Hrvatskog lista* u Osijeku izašla brošura profesora **Rudolfa Horvata** pod naslovom *Hrvati u Bačkoj (Bunjevci i Šokci)*.

Prepekovo proljeće 2022. u Novom Sadu

U slavu pjesništva

Hrvatsko kulturno-umjetničko prosvjetno društvo *Stanislav Prepek* iz Novog Sada organiziralo je i ovoga svibnja književnu manifestaciju *Prepekovo proljeće*. U malom amfiteatru novosadskog SPENS-a okupilo se 7. svibnja šezdesetak ljubitelja poezije kako bi, slaveći rođendan svestranog petrovaradinskog stvaraoca **Stanislava Prepeka** (1900. – 1982.), saznali tko su novi pobjednici tradicionalnog pjesničkog natječaja koji *Prepek* organizira svake godine te, kako je to poželio i predsjednik ove udruge **Krešimir Tkalc**, uživali u izričaju majstora riječi koji sudjeluju na *Prepekovim* natjecajima.

Ovogodišnji laureati

Prosudbeno povjerenstvo ovogodišnjeg natječara činili su pjesnik i književni

kritičar iz Vinkovaca **Franjo Nagulov**, književna kritičarka iz Novog Sada **Dragana V. Todosreskov** (ujedno i urednica 13. po redu pjesničkog zbornika *Prepekovo proljeće*) i **Ana Marija Kaluđerović**, koja je na čelu književnog kluba novosadske hrvatske udruge. O zbirci pjesama, u kojoj su zastupljena djela 23 pjesnikinje, te rezultatima natječaja govorio je Franjo Nagulov:

»Pobjednica **Dragica Križanac** pjesmom *Pogledaj dom svoj anđele* demonstrirala je intermedijalno-citatnu osjetljivost rijetko uočljivu u domeni književnog amaterizma. Naslovna poveznica s **Đorđevićevim** hitom iz sredine osamdesetih nadograđena je distopičnim freskama (bliske) budućnosti: kao upozorenje, ali i rezignirana konstatacija izvjesne kulminacije dehumanizacije, čak i transhumanizacije o kojem, barem za sada, više doznajemo kroz prizmu konspirativ-

nih teorija i pseudoznanstvenih nagađanja. **Nada Vukašinić** pjesmom je *Otok* (koja je dobila drugu nagradu) demonstrirala istančanu, estetski respektabilnu liričnost, tkanje sačuvano od jakih, premda nenametljivih slika koje rezultiraju atmosferom koja potiče aktivaciju čitalačkog asocijativnog mehanizma. **Ljerka Radović**, laureatkinja treće nagrade, pjesmom *Čerlene jaboke* nije samo ukazala na zapostavljenu vrijednost dijalektalnoga stvaralaštva, već je obradovala kako ritamskom dopadljivošću, tako i grafostilističkim hipersenzibilitetom neovangardnoga iskustva.

Pohvale pjesnicima

Laureati su čitali svoje nagrađene pjesme, dopunjene prepozantljivim hrvatskim narodnim popjevkama koje

su izvele dame iz Ženske pjevačke skupine *Prepreka*. Među pjesnicima koji su zastupljeni u zbirci, a koji dolaze iz Srbije, Hrvatske, BiH i Nizozemske, povjerenstvo je odlučilo pohvaliti **Evicu Kraljić**, **Jelenu Radojčić**, **Branimira Miroslava Tomlekina**, **Maricu Žanetić Malenicu** te napose pjesničke potencijale **Maje Gračan Livade** iz Rume.

Sudionike manifestacije pozdravili su opunomoćeni ministar u Veleposlanstvu Hrvatske u Beogradu dr. **Stjepan Glas** i zamjenik pokrajinske tajnice za kulturu, informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić**, a pročitano je i pozdravno pismo Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, koji je, uz gradske i pokrajinske institucije, pomogao održavanje ove manifestacije.

M. Tucakov

Književna večer Dragice Križanac u Novom Sadu

Izbjeglička iskustva pretočena u priče

Promocija zbirke priča *Katarza – amsterdamske priče* spisateljice **Dragice Križanac**, ujedno i prvonagrađene na ovogodišnjem *Preprekovom proljeću*, održana je 6. svibnja u Kulturnom centru Novog Sada. Izdavač knjige je Matica hrvatska iz Čitluka.

Dragica Križanac rođena je 1957. u Vitezu u BiH, a završila je studij komparativne književnosti i bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. U srednjoškolskim i

lima u Nizozemskoj, Hrvatskoj, Srbiji, Njemačkoj i BiH.

Njezina je knjiga *Katarza* do sada imala promociju u nekoliko gradova u Nizozemskoj i BiH, a poželjela je prikazati je i novosadskoj publici pri čijoj organizaciji joj je pomogla **Ana Marija Kaluđerović** iz HKUPD-a *Stanislav Prepek*.

Križanac navodi kako je knjiga *Katarza* napisana 2020., u godini korone, kada je našla vrijeme i mir za pisanje te brojne misli, probleme i iskustva stavila na papir. Knjiga ima 30 priča podijeljenih u tri cjeline.

»U prvom dijelu knjige 'Mali život', prikazan je život u Bosni i Hercegovini gledajući dječjim očima, zatim slijede teme iz mladosti. Ove priče nisu u potpunosti autobiografske. U drugom dijelu, 'Katarza' je jedna distopijska priča mlade žene koja bježi od rata u tuđu zemlju. Ova priča je tema ove knjige i vodi ju. U trećem dijelu 'Novi život', počinju priče o mom novom životu u stranoj zemlji, kao izbjeglici, kao nekome tko se morao prilagoditi. Čini mi se da postoji malo knjiga čiji autori su izbjeglice; oni ne pišu jer su zaokupljeni težinom života, prilagodbom, traumama od rata, problemima. Treći dio je potpuno autobiografski dio i pisan je u prvom licu«, opisuje Križanac.

Osim autorice o knjizi je govorila i književna kritičarka **Dragana V. Todoreskov**, a program je uljepšao i dio Ženske pjevačke skupine *Stanislav Prepek*.

K. I. I. / Foto: Dragana Selaković

Dragica Križanac i Dragana V. Todoreskov

studentskim danima pisala je pjesme, koje su često čitane u jutarnjem programu Radio Sarajeva. Godine 1992. seli u Nizozemsku, a danas živi u Amsterdamu. Objavljuje kratke priče i poeziju u književnim časopisima i porta-

O filmu *Plavi cvijet* Zrinka Ogresta

Dobitnik *Velike Zlatne Arene* u Puli 2021., te *Zlatne Arene* za najbolju režiju **Zrinku Ogresta** i za najbolju žensku ulogu **Vanji Ćirić**, *Plavi cvijet* (u produkciji *Interfilma* iz Hrvatske i koprodukciji *Zillion filma* glumca i redatelja **Lazara Ristovskog** iz Srbije) srpsku kino premijeru imao je 28. travnja u Dvorani kulturnog centra Beograda, uz prisustvo autora filma.

Autor mnogobrojnih kratkih i dokumentarnih filmova, te TV drama, Zrinko Ogresta debitirao je cjelovečernjim igranim filmom *Krhotine* 1991., nakon koga su uslijedili *Isprani* (1995.), *Crvena prašina* (1999.), *Tu* (2003.), *Iza stakla* (2008.), *Projekcije* (2013.) i *S one strane* (2016.). Njegovi filmovi osvojili su brojne nagrade u zemlji i inozemstvu, a kao učestala tema u njima javljaju se obitelj, psihološke krize i međuljudski odnosi.

Tri generacije žena

Drama *Plavi cvijet* osmišljena je kao nepretenciozni film koji se bavi običnim ljudima, te koji, prema riječima autora, ne nastoji »biti u trendu«. Scenarij **Ivora Martinića** i, kao suradnika na scenariju, samoga Ogresta, donosi priču o tri generacije žena srednjeg sloja hrvatskog društva, čija uzajamna komunikacija na osjećajnom nivou pati od neizrečenosti i nedorečenosti, što ostavlja ne tako male posljedice u njihovim životima.

Za elegantnu i uljudnu, požrtvovanu majku i baku u neposrednom, nesvjesno šarmantnom tumačenju **Anje Šovagović-Despot**, ispostavlja se da je svoju kćerku, sredovječnu Mirjanu, odviše kritizirala u mladosti, povlađujući svome emotivno hladnom mužu, Mirjaninom ocu. Izvanredna Vanja Ćirić kao Mirjana, pak, konzistentno nosi kroz cijeli film napetost prigušene ljutnje, osamljenosti i frustracije, sličući u odsječnim replikama na svoju majku i kćerku tinejdžerku Veroniku (**Tea Harčević**), ali i na bivšeg muža, koji je u kratkom posjetu Zagrebu. Nezadovoljna i u ponašanju sebična Mirjana je gotovo antijunakinja, lukava radnica koja pristaje na skrivenu

vezu s oženjenim šefom, od koga dobiva skupe naušnice (gotovo identične onima koje je kupio supruzi), usputna ljubavnica momku iz diska te okrutna majka, koja prečesto omalovažava osjetljivu i talentiranu kćer, koja priželjkuje postati pjevačicom soula u SAD-u. Međutim, iza ove grube fasade krije se povučena i emocionalno zanemarivana djevojčica, u sadašnjosti žena koja nedovoljno voli i poštiva sebe. Porodici prijeti opasnost da se ovakvo stanje ponovi i u trećoj generaciji, kod Veronike, koja tek pred kraj uspijeva dobiti izravnu majčinu ljubav.

Onirički krešendo

Znatna dio filma odvija se u Mirjaninom stanu u modernoj višekatnici i upravo u ovim scenama vidi se suvereno majstorstvo režije i osjećaja ritma i prostora (direktor fotografije **Branko Linta**, montaža **Tomislav Pavlič**), kreiranje napetosti i konačno katarze u drugom dijelu priče. Totali gradske četvrti u kojoj protagonistica živi na početku i kraju filma izvanredno služe uopćavanju zbivanja, svjedočeći o učestalosti ovakvih situacija i odnosa.

U drugom dijelu filma Ogresta pravi najveći otklon spram dominantno realističnog toka pripovijedanja, u divnim scenama godišnje proslave u Mirjaninoj firmi, koje se odvijaju na krovu zgrade. U kulminaciji proslave radnja prelazi u onirički, snoliki krešendo, u kome glavna junakinja, kao u nekakvoj avangardnoj filmskoj psihodrami, u poetički riješenom usporenom toku zbivanja vidi samu sebe ali i svoje partnere, te vlastitu majku, nakon čega će joj zazvoniti telefon s neočekivanom viješću.

Pokazujući istančano razumijevanje za sve nijanse obiteljskih i partnerskih odnosa, te greške roditelja u odgoju, na koje želi ukazati gledateljstvu, *Plavi cvijet* se s posebnom empatijom odnosi prema svojoj protagonistici i drugim dvama generacijama žena u priči, zalažući se za iscjeljenje emocionalnih trauma, te uzajamnu bliskost unutar obitelji i društva.

Ivana Kronja / Foto: HAVC

Skupna izložba članova *Croarta*

Trenutci života i svijeta

U galeriji Otvorenog sveučilišta u Subotici otvorena je izložba likovnih djela iz fundusa udruge HLU-a *Croarta*. U pitanju je 40 likovnih radova 35 umjetnika iz zemlje i inozemstva. Veći dio čine radovi članova *Croarta*, a drugi dio nastao je na koloniji *Stipan Šabić* koju udruga organizira.

Izložbu je otvorila dopredsjednica HLU-a *Croarta* i likovna umjetnica **Nela Horvat**.

»Na slikama su umjetnici zabilježili jedan trenutak, jedan dio života i svijeta koji su susreli. Ovjekovječili su ga na bijelom platnu, koristeći svoj talent, tehniku izražavanja i boje. Koristili su se mnogim slikarskim tehnikama kao što su ulje, akril, akvarel, pastel, grafika, batik na

svili, mixed media. I tematika je raznolika; vodi nas od sakralne umjetnosti, pejzaža, mrtve prirode, portreta do apstrakcije u novi svijet u kome moramo zastati, osvrnuti se oko sebe. Taj svijet, obojen izvana i iznutra, ljepši je i bolji od onoga koji je u nama svakodnevno. Stvarajući ove slike, naši umjetnici su večeras unijeli radost, sreću i toplinu, koju nadam se i vi, naši dragi gosti, primjećujete«, rekla je Horvat.

Predsjednik udruge **Josip Horvat** najavio je za ovu godinu nova likovna okupljanja – kolonije *Panon* i *Stipan Šabić*, kao i nove izložbe u organizaciji *Croarta*.

Ovaj postav moći će se vidjeti i u sklopu manifestacije *Noć muzeja* koja se održava u subotu, 14. svibnja.

D. B. P.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, Služba za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br.135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA ODLUČIVANJE O POTREBI PROCJENE UTJECAJA PROJEKTA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Podnositelj zahtjeva »A1 Srbija« d.o.o. Beograd, Milutina Milankovića 1Ž Novi Beograd, podnio je dana 28. 4. 2022. godine zahtjev za odlučivanje o potrebi procjene utjecaja na životni okoliš projekta: Bazne stanice mobilne telefonije na lokaciji »NS2374_02 SU_Subotica_Banijska_Kireška« k. p. 678/2 K. O. Novi Grad (geografske koordinate 46.1101655,19.6796769). Zahtjev je evidentiran u pisarnici Gradske uprave Subotica pod brojem IV-08/I-501-142/2022.

Uvid u podatke i dokumentaciju iz zahtjeva nositelja projekta može se izvršiti u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj (Trg slobode 1, Gradska kuća, I. kat, soba 128), svakog radnog dana od 8 do 14 sati.

Zainteresirana tijela, organizacije i javnost u roku od deset dana od dana objavljivanja ove obavijesti mogu dostaviti mišljenja o potrebi procjene utjecaja predmetnog projekta na životni okoliš osobno, poštom ili elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs.

Ujedinjeni u molitvi

Radio Marija Srbije pridružuje se danas, 13. svibnja, molitvenom projektu »Mater Fatima 2022.«. Ovo je četvrta godina molitve u Gospinim svetištima diljem svijeta (Fatima, 2019., Guadalupe, 2020., Chiquinquirá, 2021.), a domaćin četvrtog međunarodnog molitvenog susreta je katedrala Bezgrješnog Začeca Marijinog u Managui, u Nicaragui.

Od 20 sati Radio Marija Srbije prenositi će molitvu krunice – (žalosna otajstva) iz Manague, te na kraju i posvetu svetim srcima Isusa, Marije i Josipa.

U četvrtoj godini molitve »Mater Fatima« za hrvatsko govorno područje izravni prijenos ostvaruju Radio Marija Srbije, Radio Marija Hrvatske, Hrvatski katolički radio i *Laudato TV*.

Molitva se organizira na 105. obljetnicu početka Gospinih ukazanja u Fatimi. Nakane molitve krunice su: za svetost Katoličke crkve, njezine svećenike i njezino vodstvo, za mir u svijetu i svakome srcu, za obitelji da, slijedeći uzor svete obitelji iz Nazareta, žive milost, štite život, budu odraz istinske ljubavi i nada za one koji su izgubili vjeru, da Marija bude naše utočište i put koji nas vodi k Bogu te da stalno živimo kao obraćenici, da postignemo zadovoljštinu uvreda nanesenih Presvetom Srcu Isusovom i Marijinom te da preko sakramenata, nahrani Božjom Riječi i Euharistijom, postignemo istinsko pomirenje i obnovu.

U pripremnom duhovnom hodu za »Mater Fatima 2022.« proteklih tjedana molila se krunica na različitim jezicima, pa tako i na hrvatskom.

Rezultati natječaja za HosanaFest 2022.

Sedamnaesti Festival hrvatskih duhovnih pjesama – *HosanaFest* bit će održan u Subotici u nedjelju, 9. listopada. Slogan ovogodišnjega festivala je »Budi čudo što čuda čini!«.

Pjesme koje su izborile pravo sudjelovanja na *HosanaFestu* 2022. poredane po redoslijedu nastupa su:

1. *Budi uvijek tu*
2. *Čista duša i miran san*
3. *Djeca Tvoje ljubavi*
4. *Dođi, Gospode*
5. *Gospodine, tko smije prebivati u šatoru*

Tvome

6. *Kliči Jahvi, zemljo sva*
7. *Ljubav neba*
8. *Moj Bog*
9. *Razmetni sin*
10. *S vjerom u Boga*
11. *Smisao života*
12. *Sve od Tebe, Tebi donosim*
13. *U meni gori plamen*
14. *Vjeruje u Te*
15. *Živa Riječ*

Izvođači, čije su skladbe uvrštene u program Festivala, trebaju studijsku snimku dotične skladbe, te njenu matricu dostaviti na mail hosanafest@yahoo.com Organizacijskom odboru najkasnije do 20. lipnja.

Krizma u Opovu

Crkvena zajednica u Opovu, iako malobrojna, aktivno djeluje i pokušava okupiti što veći broj vjernika u mjesnoj crkvi sv. Elizabete Ugarske. S obzirom na to da mise na hrvatskom jeziku nisu redovite, a što je želja vjernika, ove godine krizmanici iz Opova krizmani su u Belom Blatu. Ovogodišnje krizmanice bile su **Tara Luter** i **Kristina Gasenberger**.

Mladi Subotičke biskupije

Pastoral mladih Subotičke biskupije organizira susret mladih istoimene biskupije, koji će biti održan sutra, 14. svibnja, u Baču. Program podrazumijeva predavanje na temu »Sinodalni hod mladih u Crkvi« o kojoj će govoriti vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov**. Nakon predavanja uslijedit će rad po skupinama, sveta misa, zajednički ručak, obilazak tvrđave, radionice i prezentacija rada.

Susret mladih Srijemske biskupije

Biskupijski pastoralni centar Srijemske biskupije, Ured za pastoral mladih, 21. svibnja organizira XV. Susret mladih Srijemske biskupije u župi Presvetog Trojstva u Srijemskim Karlovcima u Kapeli Mira. Geslo ovogodišnjeg susreta je »Mir vam ostavljam, mir vam svoj dajem« (Lk 14, 27). Program susreta obuhvaća mogućnost za ispovijed, molitvu, euharistijsko slavlje, zajednički ručak, duhovni nagovor, razgovor sa svećenicima, euharistijsko klanjanje i druženje.

Događanja na Bunariću

13. svibnja – sveta misa u 18 sati
22. svibnja – sveta misa u 18 sati
24. svibnja – sveta misa u 18 sati
4. lipnja – sveta misa u 9.30 sati

U susret blagdanima

13. svibnja – Fatimska Gospa
16. svibnja – Ivan Nepomuk
24. svibnja – Marija Pomoćnica
26. svibnja – Uzašašće (Spasovo)
5. lipnja – Duhovi
6. lipnja – Marija Majka Crkve

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Navjestitelji Radosne vijesti

I mi smo pozvani naviještati

Današnja vremena teško je uspoređivati s apostolskim. No, i za nas vrijedi da nam je kroz mnoge muke ući u kraljevstvo Božje. Ali moderan čovjek je okrenut uživanju. Sve što mu je i malo mučno, on odbacuje, jer smatra da za vrjeđuje uživati. Kršćanin zna da će uživati u vječnosti, a vrijeme provedeno na zemlji je vrijeme različitih borbi. Zastupati kršćanske ideale i danas nije poželjno ni prihvaćeno, čak često ni među kršćanima. Vjernici su mlaki, suobličeni svijetu, kršćani su prema tradiciji. Među takvima treba ponovno naviještati Evanđelje. Zato je u modernoj teologiji nastao pojam »nova evangelizacija«, navještaj Evanđelja krštenima. Misijsko područje nisu tamo neki pogani narodi, kao u Pavlovo vrijeme, nego ljudi koji žive oko nas. Zato je naše poslanje naviještati Radosnu vijest u sredini u kojoj živimo. Pritom moramo biti spremni da ćemo naići na neodobravanje, odbacivanje, možda neki podsmijeh ili porugu. No, ne smije nas to obeshrabriti. Sjetimo se prvih kršćana koji su željeli za Krista podnijeti mučeništvo. Budimo i mi spremni nešto istrpjeti za Krista i Radosnu vijest.

Ono što ljude oko nas treba privući Kristu i Crkvi je ljubav. Isus kaže: »Zapovijed vam novu dajem: ljubite jedni druge; kao što sam ja ljubio vas, tako i vi ljubite jedni druge. Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge« (Lk 13,34-35). Naš Bog je ljubav, a preko nas ljubav trebaju osjetiti svi. Stoga trebamo se ljubiti međusobno, jer smo jedino tako prava kršćanska zajednica. Trebamo ljubiti i one koji će nam se priključiti, jer i oni su dio Božjega naroda i naša ljubljena braća. Tko ne ljubi ne može biti širitelj Radosne vijesti.

Kroz uskršno vrijeme nastavljamo čitati o aktivnosti apostola nakon što su primili Duha Svetoga. U širenju Božje riječi najviše se isticao sv. Pavao. U kratkom ulomku iz Djela apostolskih, kojega čitamo pete vazmene nedjelje, vidimo da je Pavao neumorno obilazio gradove, osnivajući kršćanske zajednice. Njegove riječi na tim putovanjima, kao i njegovo djelovanje, opominju suvremenog vjernika da je zaboravio koje je kršćansko poslanje, te da je u njemu nestalo kršćanske gorljivosti, koja ga nuka da se stavi u službu Božjeg kraljevstva.

Snaga vjere prvih kršćana

U ovonedjeljnom prvom čitanju Pavao je bodrio nove kršćane u vjeri, jer nam je »kroz mnoge nevolje ući u kraljevstvo Božje.« (Dj 14, 22). I zaista, prvu Crkvu pratile su brojne nevolje. Netrpeljivost prema Kristovim sljedbenicima nije jenjavala od samoga početka. Jedina promjena bila je pojačavanje žestine progona u vrijeme nekih vladara. Ipak, ono što je Krist nudio, vjernicima je bilo draže od ovozemaljskog života. No, nove vjernike privlačilo je i ozračje u kršćanskoj zajednici, u kojoj nije bilo klasnih podjela, koje su bile u društvu toliko naglašene. Kršćani su svi bili braća, i rob i plemić, svi jednaki među sobom i pred Bogom.

Prvi kršćani su Pavlove riječi da se kroz mnoge nevolje ulazi u kraljevstvo Božje shvatili ozbiljno i nisu dozvolili da ih išta zastraši nego su svaku muku hrabro podnosili radi većega cilja. To su mogli zahvaljujući snažnoj vjeri i potpunoj predanosti Kristu. Kada u današnje vrijeme čitamo kakvim su mukama bili izlagani prvi kršćani, prolazi nas jeza zbog patnja koje su preživljavali. Osjećamo divljenje pred snagom njihove vjere. No, ta izvješća nisu samo povijesni dokumenti o okrutnosti jednoga vremena, ona su svjedočanstvo prvih kršćana.

Adam Pašić, monoštorski kovač

Život s kovačkim alatom u rukama

Adam Pašić odrastao je u poljoprivrednoj obitelji, a sredinom prošlog stoljeća moglo se reći da je to bila dobrostojeća obitelj koja je obrađivala maksimum zemlje, što je u ono vrijeme bilo 17 jutara, i još napole deset jutara. Radilo se, kako kaže Adam, od jutra do sutra, ali se od tog posla moglo pristojno živjeti. Uz to Adamov otac **Paja** imao je i dodatni posao: za Šumsku upravu prevozio je »na fatove« drva, što je također bilo pristojno plaćeno. Majka **Janja**, rođena **Periškić** iz obitelji **Pekarevi**, bila je kućanica i skrbila je o obitelji, a uz to se bavila i šivanjem. I upravo je ona odredila Adamov životni put. Ona ga je poslije završenih sedam razreda osnovne škole i položene male mature poslala na školovanje i zanat u Sombor.

Gospodin majstor

Majka je i potpisala ugovor sa somborskim kovačem **Budimirom Štetom**, gdje je Adam postao šegrt.

»S četrnaest godina kreće moje šegrtovanje i učim za kovača-potkivača. Trajalo je to tri godine. Prijepodne radio sam u radionici, a poslijepodne pohađao školu. U istoj radionici šegrtovao je i **Marin Jerković**, također iz Monoštora. Za vrijeme školovanja i šegrtovanja u Sombor nisam putovao svakoga dana već sam tijekom tjedna bio na stanu kod majstora radione gdje sam i šegrtovao. U ponedjeljak

sam odlazio vlakom iz Monoštora u Sombor, a u subotu se vraćao u selo«, priča Adam.

Nakog tri godine šegrtovanja i četiri godine rada stekao je uvjet da polaže majstorski ispit. Ovo je bilo nužno jer bez majstorskog ispita se nije mogla legalno otvoriti kovačka radiona.

»Sve je to brzo prošlo. Škola mi je odlično išla, čak sam bio među nekoliko najboljih učenika u generaciji i da se nisam latio kovačkog posla sigurno bih završio neke 'veće škole', priča nam sedamdesetak godina kasnije Adam.

Prisjeća se i zašto je njegova majka Janja za svog sina odabrala baš kovački zanat. Kaže da su se njihovi susjedi, obitelj **Selingerovi**, bavili kovačkim zanatom i od tog posla dobro su živjeli za to vrijeme.

»Mnogo su radili, ali kad je došla nedjelja Selingerovi su se lijepo *opravili* i svi skupa odlazili u crkvu. Mama je uvijek gledala na gospođu Selinger koja je uvijek, a naročito nedjeljom, bila lijepo spremljena kao primjer uspješnog života, kako nje same tako i cijele obitelji. Ima tu oko izbora škola i jedna anegdota. Želja mi je bila upisati školu za učitelja, ali odgovorio me od toga jedan učitelj kog je poznavala moja obitelj. On je na majčino pitanje preporuča li da njen sin kad postane učitelj nosi hlače koje je nosio za krizmu, onda neka ga slobodno pošalje u škole za učitelja«, objašnjava kroz šalu majstor Adam kako je za njega odabran kovački zanat.

Adamu Pašiću iz Monoštora punih je 85 godina, ali i dalje iz ruku ne ispušta kovački alat. Na zanat je otišao s 14 godina, s 28 otvorio je svoj obrt, sa 60 otišao u mirovinu, a onda iz ljubavi nastavio posao koji i nije bio njegov izbor

»Mikrofon« donio poslove sa sjekirama

Nakon što je položio majstorski ispit na red je došla i ženidba. Oženio se 1960. godine, a s napunjenih 28 godina 1965. godine otvorio kovačku radnju u Monoštoru.

»U to vrijeme u selu su bila četiri kovača. Meni je pri otvaranju radione mnogo pomogao i majstor kod koga sam učio zanat tako što mi je poklonio alate koji su bili potrebni za početak rada. Nakon godinu dana rada i ja sam primio svog prvog šegrta. Jedno vrijeme imao sam ih dvojicu. Početak je kao i u svakom poslu bio težak. Izrađivao sam okove, potkivao konje, oštrio plugove i druge alatke, pravio sjekire, popravljao paorska kola, a kasnije i *špeditere* (paorska kola s gumenim kotačima). Znao sam i sam napraviti paorska kola, jer sam to radio učeći zanat, a i kasnije sam sâm napravio petnaestak *špeditera*«, priča majstor Adam.

Od brojnih interesantnih priča iz majstor Adamove radionice on izdaje priču o sjekirama koje su, pravljene baš u njegovoj kovačkoj radionici, postale popularne i tražene.

»Za jednu od manifestacija 'Mikrofon je vaš', koje su u ono vrijeme bile iznimno posjećene, napravio sam i poklonio za tombolu jednu sjekiru. Poslije toga nastala je navala na radionu, prvo mještana, a kasnije i mušterija iz drugih krajeva. Svi su htjeli moje sjekire«, priča majstor Adam o »sreći« koju mu je donijela jedna tombola.

Prisjeća se i vremena kada je značajan posao u kovačkim radionama bilo potkivanje konja.

»U vrijeme kada su putovi uglavnom bili zemljani potkivali su se samo konji koji su šepali, jer su im kopita bila povrijeđena pa su se morali potkivati da bi hodali. No, kada su zemljane putove zamijenili kamen i asfalt svi konji su se morali potkivati.

»Posla je bilo toliko da su me ujutro budili da bih što prije potkovao konje, pa sam na kraju svima rekao da će onaj tko me probudi biti posljednji na redu«, kaže majstor Adam.

Nekada se za potkivanje čekao red, a sada se rijetko događa da u dvorište Adamove kovačke radionice netko uvede konja. Njegova radiona ostala je posljednja u selu, posla je bilo, pa je majstor Adam radio od šest ujutru do deset sati navečer, uz pauze za doručak i ručak. Jedno vrijeme imao je i stalno uposlenog radnika.

»Ne sjećam se da sam bio na bolovanju. Sa 60 godina sam otišao u mirovinu, ali sam i dalje nastavio raditi. Tako je i danas. Zanat je preuzeo sin **Adam**, ali sam i ja svakoga dana u radionici. Od devet do ručka zabavljam se radeći. I tako će biti dokle god imam snage. Jeste da mi je majka odabrala zanimanje, ali sada da sam u prilici sam birati, isto bih odabrao. Da mi nije danas ove radionice i ovog posla ne znam što bih«, riječi su kojima majstor Adam završava svoju priču u koju je stalo 70 godina kovačkog staža.

Zanimljivo je na kraju dodati da je obiteljski nadimak Pašićevih bio **Grabini** i taj nadimak nosila je obitelj u vrijeme njegovog oca Paje. Kasnije su Granini postali **Kovačevi**.

Željko Šeremešić

Na mjestu stare škole

Srećom, postoje kvalitetne stare karte, kao što je karta Subotice iz 1928. godine, čiji je djelić prikazan na gornjoj fotografiji, koje nam informativno i objektivno ilustriraju stare objekte i važne lokacije, i u slučajevima kada ih danas više nema pred našim očima. Jedno od takvih značajno promijenjenih područja u odnosu na staru kartu, a napose posljednjih nekoliko desetljeća je kut Segedinskog puta (na karti je to Daničićev put) i Ulice Đorđa Natoševića.

Promjene su sljedeće: na mjestu igrališta *Sand* izgrađeno je štamparsko poduzeće *Birografika* (danas *Rotografika*), škola naspram igrališta kasnije je bila vrtić, a potom je srušena. Danas nema ni traga ovom dječjem objektu. Iza sačuvane ograde (na donjoj fotografiji) ostalo je zelenilo. Nekadašnja škola, pa vrtić, bila je građena po tipskom projektu širenja obrazovne mreže s velikim zamahom početkom dvadesetog stoljeća, kada su isti objekti od opeka velikog formata izgrađeni na nekoliko lokacija u gradu,

ali i u selima i »šorovima«, među kojima ima i sačuvanih.

Nemamo, nažalost, fotografiju stare škole – zabavišta »kod *Sanda*«, ali mnogi još ovu sliku nose u sjećanju, jer je nestala ne tako davno, prije dva-tri desetljeća. Kada je 1970. godine formirana Dječja ustanova *Naša radost* (spajanjem dvije dotadašnje dječje ustanove), među 26 objekata za dnevno zbrinjavanje djece bio je i spomenuti vrtić *Sand*. Ovaj naziv nije bio služben, ali je za preciziranje lokacije uvijek korišten. Čak do kraja postojanja objekta.

Do danas najveći predškolski objekt *Šumica* izgrađen je 1972. godine i svečano otvoren u sklopu proslave najstarijih predškolskih ustanova Jugoslavije. *Šumica* je u Banijskoj ulici značajno podigla kvalitetu smještaja djece, te su ovdje premješteni mališani iz starog objekta u istoj ulici, ali je *Sand* i dalje korišten kao vrtić.

Iz povijesti Rume

Rumski sokoli

URumi su u periodu od 1905. do 1944. godine djelovala tri gimnastičarska društva: *Hrvatski soko*, *Srpski soko* i *Njemačko gimnastičarsko društvo*.

Hrvatski soko osnovan je 31. svibnja 1905. godine. Njegov moto je bio: »U desnici snaga, u srcu odvažnost, u misli domovina«. Prvi starješina bio je **Matija Zima**, šef pošte, tajnik je bio **Arnold Šraj**, učitelj, vođa je bio **Joco Levačić**, porezni činovnik. Društvo je koristilo prostorije škole *Kralj Petar I. Veliki Oslobođilac* za vježbanje sve do 1912. godine. Upravni odbor *Sokola* donosi odluku o izgradnji Hrvatskog doma 1906. godine. U vrijeme izgradnje nositelj i investitor je bio *Hrvatski soko* koji s još pet hrvatskih obitelji kupuje plac od vlastelinstva **Pejačević** na uglu ulica Veliki sokak i Badanjačka (danas Glavna ulica i Ulica Vladimira Nazora). Plac veličine 3,5 jutra koštao je 18,5 tisuća kruna, a cjelokupna izgradnja doma iznosila je 75 tisuća kruna. Hrvatski dom je završen 1912. godine. Iznad ulaznih vrata na fasadi stajao je veliki natpis Hrvatski dom. Također, na fasadi s lijeve i desne strane stoje motivi iz pjesme čika **Jove Zmaja Deda i unuk**. Iznad natpisa Hrvatski dom stajao je kip sokola raširenih krila.

»*Srpski soko* je osnovan 19. svibnja 1905. godine s ciljem širenja sokolske ideje. Bio je među prvim sokolskim društvima osnovanim u ovim krajevima. Na osnivačkoj skupštini izabrani su **Žarko Miladinović** kao starješina, **Dušan Popović**, njegov zamjenik, dr. **Mladen Simonović**, vođa. Društvo je vježbalo u dvorani državne osnovne škole *Kralj Petar I. Veliki Oslobođilac*, a neko vrijeme koristilo je i uređaje *Hrvatskog sokola* i dvoranu. Sokolarsko društvo sa stotinama članova sudjelovalo je na sletovima u Beogradu, Skoplju, Ljubljani, Sarajevu, Zagrebu, a pet njegovih članova bilo je na sletu u Parizu. Godine 1938. sokoli dobijaju svoj dom u Orlovićevoj ulici, kasnije *Partizan*. Cijeli projekt Sokolskog doma bio je prije rata izložen u trgovini mješovite robe (špeceraj) braće **Vesković**, koji su u to vrijeme bili najbolji sokoli. Pokojni čika **Miloš Vorkapić** sačuvao je zastavu jugo sokola i bio je jedan od viđenijih sokolaša. Zgrada *Srpskog sokola* srušena je sedamdesetih godina prošlog veka«, navodi **Marko Mijić**, župljanin Rume.

Do izgradnje turn sale, koja se nalazila na uglu Grgru-rove ulice i Ulice svetog Ivana (danas ulice Partizanska i JNA), vježbalo se u sali Baderove gostione. Za vrijeme Prvog svjetskog rata dom nije radio, jer se u njemu nalazila vojna bolnica. Tada su i uništeni svi uređaji za vježbanje.

»Prva sjednica poslije rata održana je 30. prosinca 1918. godine. Na sjednici 31. kolovoza 1919. godine, dozvoljava se *Srpskom sokolu* da može tri puta nedeljno vježbati u dvorani *Hrvatskog sokola*, te da se jedna trećina troškova rasvjete i pola troškova plate podvorniku, te da upotreba uređaja ostaje besplatna. Na sjednici od 12. rujna 1920. godine pod predsjedništvom **Alberta Lovačića** donesena je odluka da Hrvatski dom, kao vlasništvo

Hrvatskog sokola, prenese ovlaštenja na sve hrvatske kulturne institucije: Hrvatsku seljačku zadrugu, Hrvatsku ratarsku čitaonicu, Hrvatsku čitaonicu, Hrvatsko pjevačko društvo *Jedinstvo* i *Soko* društvo za tjelovežbe. Na sjednici upravnog odbora 15. svibnja 1949. godine donesena je odluka o likvidaciji Kreditne hrvatske seljačke zadruge, te da Hrvatski dom kao neraspoređena imovina, pređe u vlasništvo Narodnooslobodilačkog odbora Općine Ruma«, kaže Mijić.

Rješenjem Narodnooslobodilačkog odbora Rume od 23. srpnja 1950. godine dom se prenosi u trajno vlasništvo Jugoslavenske narodne armije. Na sjednici Skupštine općine Ruma, održanoj 30. kolovoza 2019. godine, predsjednik Općine Ruma **Sladjan Mančić** obavijestio je vijećnike da su završeni pregovori o kupovini zgrade doma Vojske Srbije, te da će Općina izvršiti obnovu tog objekta.

Njemačko gimnastičarsko društvo u Rumi, prvi savez ovakve vrste u Srijemu, osnovano je 10. rujna 1905. go-

dine s motom »U zdravom tijelu, zdrav duh«. Osnivač Društva bio je industrijalac **Alexander Rig** (vlasnik mli- na *Braća Rig*), a prvi predsjednik Društva je bio **Stefan Taschner** (tvornica za izradu građevinskog materijala *Taschner*). Društvene vježbe su se odvijale na placu za jahanje na uglu Vrdničke i Stevanove ulice (danas Ulica Veljka Dugoševića). Bivši stadion *Slovena*, gdje je danas dom zdravlja, bio je njemački turn plac na kome su Nijemci organizirali sletove. To je bio uređen prostor s održavanom živom ogradom.

Danas su u Rumi, da nas podsećaju na nekadašnje rumske sokole, ostala dva objekta: Hrvatski dom, vlasništvo Općine Ruma i Njemačka turn dvorana u privatnom vlasništvu.

S. D.

Mali novinari u posjetu Hrvatskoj riječi

Članovi novinarske sekcije učenika nižih razreda OŠ *Matko Vuković*, skupa s učiteljicama **Sonjom Konkolj** i **Vesnom Nimčević**, posjetili su 6. svibnja redakciju NIU *Hrvatska riječ*. Naime, mali novinari pripremaju elektronič-

ko izdanje školskog časopisa koji će nositi ime *Matkolino* te je povod njihova posjeta bio upoznati se s funkcioniranjem redakcije i procesom izrade novina, a osobito *Hrcka*.

Kao pravi novinari, u redakciju su došli s već pripremljenim pitanjima, a ovom prigodom dobili su i prvi novinarski zadatak: da za dječji podlistak *Hrcko* napišu izvješće o svom posjetu. Dogovorili smo pravila i rok za slanje tekstova, a kako su oni doživjeli ovaj posjet preostaje vam samo pričekati naredni broj *Hrcka*, koji izlazi 20. svibnja. Do tada evo nekoliko fotografija.

H. R.

Završena još jedna sezona projekta Čitanjem do zvijezda

Testom znanja te prezentacijama plakata (online) završena je još jedna sezona natjecanja *Čitanjem do zvijezda* za učenike osnovnih i srednjih škola. Prvog dana, 5. svibnja, 37 tročlanih ekipa osnovnoškolske dobi među kojima su bile i dvije ekipe Osnovne škole *Matko Vuko-*

vić iz Subotice u sastavu **Andrija Matković**, **Valentin Čović**, **Lea Vojnić Purčar**, odnosno **Lea Vojnić**, **Ivona Stantić** i **Iva Francišковиć**, rješavale su online kviz znanja. Narednog dana natjecanje je nastavljeno u kategoriji kreativnog uratka. Vlastiti plakat na temu »Knjiga i film«, što je bila i tema ovogodišnje sezone za sve kategorije, tročlanom povjerenstvu, virtualno je predstavio 41 učenik, među kojima su bile i **Sara Dulić**, učenica OŠ *Vladi-*

Okružno natjecanje iz biologije

Učenici cjelovite nastave na hrvatskom jeziku sudjelovali su 7. svibnja na okružnom natjecanju iz biologije u OŠ *Đuro Salaj* u Subotici i ponovno postigli izvrstan uspjeh. Svi oni koji su testove radili na hrvatskom jeziku učenici su OŠ *Matko Vuković*, te je svima mentor bio nastavnik biologije **Zlatko Neorčić**.

Postigli su sljedeći uspjeh:

5. razred

Martina Tikvicki – II. mjesto

Filip Ivković Ivandekić – III. mjesto

6. razred

Ines Vojnić – III. mjesto

7. razred

Nikolina Mačković – III. mjesto

8. razred

Lea Vojnić – III. mjesto

Petra Vojnić Tunić – III. mjesto.

mir Nazor iz Đurđina i **Andela Kutuzov** iz OŠ *Matko Vuković* iz Subotice.

Natjecanje za srednjoškolce održano je po istom principu 9. svibnja kada je test znanja pisalo 23 ekipe, računajući i ekipu Politehničke škole iz Subotice u sastavu **Justina Loghin** i **Izabela Tot** dok je **Marin Vukov** iz istoimene škole uz 16 vršnjaka iz Hrvatske sudjelovao u kategoriji kreativni uradak. Putem video sastanka družili su se s tročlanim povjerenstvom te im prezentirali vlastito viđenje pročitanih djela i teme. Marin Vukov je osvojio čak sedmo mjesto.

Projekt za poticanje čitanja i kreativnosti u Hrvatskoj i Subotici organizira Knjižničarsko društvo Međimurske županije, a u Subotici ga provodi Gradska knjižnica u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*. I ove školske godine u kvizu su sudjelovali učenici koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku u Subotici, Maloj Bosni, Tavankutu i Đurđinu. B. I.

Danas online kviz znanja točno u podne

Nakon školske i regionalne, danas će u podne biti držana posljednja, nacionalna razina kviza Mreža čitanja koji organizira Hrvatska mreža školskih knjižničara, a provedbu u Subotici realizira Gradska knjižnica Subotica u suradnji s NIU *Hrvatska riječ*. Online kvizu znanja pristupit će 271 srednjoškolac iz cijele Hrvatske i Subotice, koji su ostvarili potreban bodovni prag za nacionalnu razinu. Među njima su i Subotičani, učenici gimnazije *Svetozar Marković* **Matija Ivković Ivandekić**, **Marko Cvijetić**, **Iva Ivković Ivandekić**, **Lucija Ivković Ivandekić**, **Mihaela Dulić** i **Lucia Mamužić** te subotičke Medicinske škole: **Josipa Horvacki**, **Božana Vujačić** i **Jana Mihajlović**.

B. I.

ZOVEM SE: Emanuela Vukmanov Šimokov

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, Subotica – 3. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: idem na folklor

VOLIM: igrati *minecraft*

NE VOLIM: trčati

U SLOBODNO VRIJEME: igram igrice

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: slastičarka

Too Toth optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, vranogosi, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmo-mjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Prozivki u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karađorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavonske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. Ivan Peček.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obrtač regent fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
GRADSKA UPRAVA
Broj: IV-13-111-1-7/2022
Dana: 6. 5. 2022.
24000 Subotica

Trg slobode 1
Tel. 024-636-101
MUD/SU

Na temelju članka 102. stavak 2. i 3. Zakona o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave (*Službeni glasnik RS*, br. 21/2016, 113/2017 i 95/2018 i 114/21) i na temelju članka 35. Odluke o Gradskoj upravi Grada Subotice (pročišćeni tekst) (*Službeni list Grada Subotice*, broj 18/17, 30/17 i 5/20), načelnik Gradske uprave objavljuje

OBAVIJEST O JAVNOM NATJEČAJU

Obavještavaju se svi zainteresirani kandidati da će Gradska uprava Grada Subotice dana 16. svibnja 2022. raspisati javni natječaj za popunu slobodnih izvršiteljskih radnih mjesta.

Natječaj će biti objavljen na internet-skoj stranici Grada Subotice http://www.subotica.rs/index/pagelist/lg/cp/id_page_node/63

NAČELNICA GRADSKJE UPRAVE
Marija Ušumović-Davčik,
master pravnica

HKC Bunjevačko kolo, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 17. 5. 2022.

- Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
- Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

ILI-ILI

AKCIJA

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

AT

Astra
Telekom

011 44 22 009

Abramović i Alaga

Genealoška istraživanja ograničena su uglavnom na znamenitije obitelji, koje su ostavile traga u povijesti: vladare, plemiće, poduzetnike itd. Međutim, tek kada se u obzir uzmu i pripadnici širih masa koji su izvan djelokruga istraživanja, postaju jasniji brojni povijesni procesi i detalji.

Istraživanje slučajnog uzorka (**Nimčević**) potvrdilo je teoriju da prezime nije stvar slučajnosti nego oznaka zajedničkog podrijetla ili pripadnosti rodu, čiji su pripadnici u najstarije vrijeme bili organizirani u zadruge. Tako se primjerice može s puno osnova reći da Nimčevići u Subotici vode zajedničko podrijetlo od pretka koji se nastanio ondje sredinom 17. stoljeća ili 13-15 generacija unazad. Većina njih potječe od govedara i člana proširenog gradskog vijeća u Subotici **Ivana Nimčevića** (»prdačno« **Džajin**), koji je rođen oko 1694., a umro 1773. Kako se obitelj granala, tako su se njeni pripadnici radi ishrane svojih obitelji selili izvan Subotice. Posljedično, nastali su ogranci, koji su se raspoznavali i sada se raspoznaju po »prdačnim« imenima. Ovu teoriju potvrđuju primjeri (genealogije) i drugih genealoški bolje istraženih obitelji **Dulići**, **Kujundžići**, **Mamužići**, **Prčići**, **Skenderovići**, **Vidakovići** itd.

Abramovići

Izvori prvoga reda za istraživanje obiteljskih stabala i povijesti su matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih katoličke provenijencije. U početku su ih vodili redovnici reda sv. Franje, a od konca 18. stoljeća sve-tovno svećenstvo. U somborskim knjigama do 1787. od prezimena na A javljaju su sljedeća: **Abramović**, **Adamović**, **Alaga (Alagić)**, **Aleksić** i **Antunić**.

Abramovići su zabilježeni u maticama 1736. Iz Sombora su se preselili u Lemeš, a odatle u Mol, gdje su dobili plemstvo s pridjevkom »od Mola« (1751.). Iz Mola su prešli u Aljmaš, čije je stanovništvo djelomično bilo sastavljeno od potomaka subotičkih obitelji (**Evetovići**, **Nimčevići** itd.). Od ovog roda istakla se obitelj **Franje** (1858. – 1940.) i **Angele**, rođ. **Prikidanović** (1863. – 1932.). Imali su dvije kćerke (**Margita** i **Livija**) i sina (**Ivan**, 1883. – 1977.). Franjo je bio član ravnateljstva Štedionice za Aljmaš i okolicu, hrvatskog novčanog zavoda u Aljmašu. Poslije evakuacije srbijanske vojske iz

Bajskog trokuta mađarske vlasti su u znak odmazde za nelojalno držanje zatvorile Abramoviće (1921.). Nakon brojnih pretrpljenih muka, Abramovići su prešli u Sombor.

Franjin sin Ivan Abramović je postao odvjetnik (1913.). Sudjelovao je na Velikoj narodnoj skupštini 25. studenoga 1918. u Novom Sadu; izabran je u pedesetočlano Veliko narodno vijeće. Privremena tijela vlasti u Novom Sadu (tzv. novosadska vlada) postavila su ga za načelnika Aljmaša. Godine 1921. preselio se u Sombor. Dobivanjem položaja javnog bilježnika praktički se pasivizirao u društvenom i političkom radu, slično svom subotičkom kolegi **Stipanu Matijeviću**. Bio je član *Bunjevačkog kola* u Somboru, koje je osnovano početkom 1921. kao politički klub Bunjevačko-šokačke stranke.

Ivanova uloga u *Bunjevačkom kolu* se svodila na suzbijanje mladih snaga. Početkom 1935., u ime društva prisustvovao je zajedno s predsjednikom **Stipanom Stolišićem**, **Grgom Vukovićem** i **Vinkom Vlašićem** svečanoj akademiji Subotičke matice u čast biskupa **Ivana Antunovića**. Cilj ove akademije bilo je zbližavanje i povezivanje Hrvata oko zajedničke ideje. Samo djelomično je uspio. Abramović i Stolišić su ostali na čvrstoj liniji podržavanja režima, dok su Vuković i Vlašić 1936. osnovali društvo *Miroљub* i pokrenuli akciju za podizanje Hrvatskog doma.

Alagić (Alaga)

Podrijetlom su iz Dalmacije. Zabilježeno je da su živjeli u Kačmaru (1687.), Somboru (1716.) i Subotici (1722). **Petar Alaga** dobio je plemstvo 1722. Držao je pod arendom pustaru Aljmaš, koju je preuzeo od grofa **Marka Cobora** (1728.). Rod prelazi 1748. u Lemeš, u koji dolaze i brojne druge hrvatske obitelji kako iz Sombora, tako i iz Subotice (dio **Vidakovića**).

Na plemićkom popisu za 1754/55. javljaju se **Pajo** i **Ivan Alaga**, a na popisu za 1797. **Petar**. Obitelj je dobila darovnicu na posjede u Lemešu 1803., nakon čega je nosila pridjevak »Lemeški«. Na popisu iz 1841. u Lemešu je zabilježeno 33 člana te obitelji.

Obitelj je dala nekoliko znamenitih predstavnika. Petar Alaga bio je novosadski senator (od 1790.) i gradski kapetan (1797. – 1799.). Njegov sin **Stipan** je bio sudac Bačke kraljevske table, a unuk **Karlo** arhivar Bačke županije. **Mirko** (1813. – 1893.) je sudjelovao u Mađarskoj revoluciji 1848. Promijenio je prezime u **Agafi. Geza** (1841. – 1913.) se proslavio kao skladatelj i glazbenik. **Oto** je radio kao odvjetnik, a **Gaja** (1924. – 1988.) i njegov sin su na glasu kao nuklearni fizičari.

Dva derbija u 34. kolu

Dinamo na korak od naslova

Velikom i nadasve uvjerljivom pobjedom protiv *Osijeka* (3:0) na svom Maksimiru, dva kola prije kraja najzanimljivijeg i najneizvjesnijeg nogometnog prvenstva Hrvatske, nogometaši *Dinamo* su stigli na korak do obrane i osvajanja novog naslova prvaka. Pobjede li *modri* u nedjelju u Šibeniku bit će sve riješeno, jer će i matematički imati nedostižnu prednost u odnosu na *Hajduk*, ali ostaje još tih šibenskih devedeset minuta do možebitnog konačnog šampionskog raspleta. *Hajduk* će dan ranije, u subotu, ugostiti *Istru* i pobjedom bi mogao zadržati posljednju nadu šanse za osvajanje toliko željenog i iščekivanog prvenstva 1. HNL.

RIJEKA – HAJDUK 0:3

Splitski *bili* (ovog puta su kao gosti igrali u crveno-plavim majicama) su u svom najboljem prvom poluvremenu ovoga prvenstva protutnjali Rujevicom i već nakon 45.

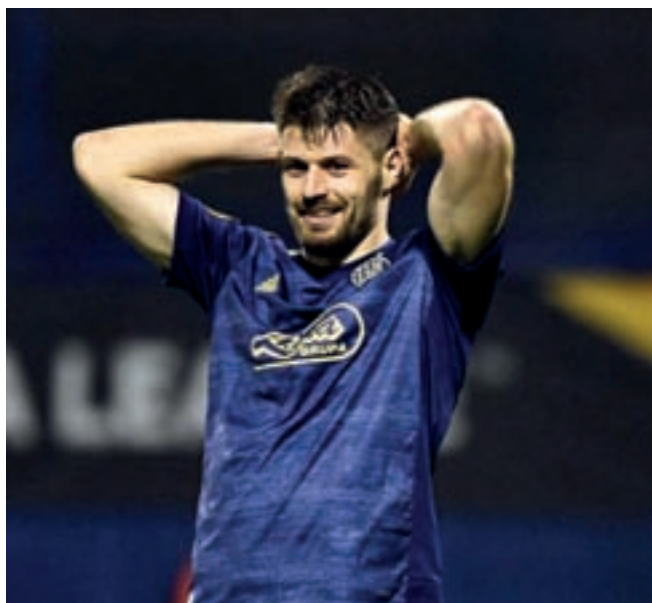

minuta riješili utakmicu u svoju korist. Opravdano dosuđeni penal (igranje rukom) **Livaja** je majstorski konvertirao u vodstvo, a ubrzo potom i majstorski ga uvećao preciznim udarcem u nebranjenu dio **Labrovićeve** mreže. Točku na fenomenalnu igru u kojoj je *Hajduk* apsolutno dominirao nad *Rijekom* postavio je branič **Mikanović**. Sjenu na odlični susret bacio je nesmotreni potez drugog najboljeg strijelca lige **Drmića**, koji je nakon udaranja po licu Simića ostavio svoju momčad s deset igrača u polju. *Hajduk* je ovom, prije svega, angažiranom i motiviranom

igrom pokazao kako je to sada jedna ozbiljna momčad, posve spremna za ravnopravnu borbu s favoriziranim *Dinamom*. Ostaje samo žal za propuštenim šansama u prethodnim prvenstvenim kolima, posebice protiv *Slavena* u Koprivnici i *Istre* u Puli. Vjerojatno će gubitak tih očekivanih bodova biti prijesudan za propuštenu povijesnu šansu za osvajanje naslova.

DINAMO – OSIJEK 3:0

Identičnim, uvjerljivim rezultatom, ali i igrom tijekom koje se *Osijek* nije ništa pitao *Dinamo* je riješio prvu meč loptu prvenstva u svoju korist i stigao nadomak željenog cilja. Šok terapija sa smjenjivanjem **Kopića** i postavljanjem »staroga lisca« **Čačića** na užarenu modru klupu maksimalno je urodila plodom. Pobjeda u Šibeniku bi zacementirala naslov i donijela mir nakon zbilja turbulentne

sezone u kojoj su se preplitale odlične igre u Europi i slabe predstave na domaćim travnjacima, koje su kulminirale preranim ispadanjem iz kupa. Bilo kako bilo, višestruki prvak Hrvatske ima sve u svojim rukama (nogama), a već u nedjelju bi u Šibeniku mogao slaviti naslov. Probudeni **Petković** (dvije asistencije protiv *Osijeka*) i standardno dobri **Oršić** (vodeći pogodak), uz momčad prepunu mladih nogometaša željnih europske promocije, daju solidnu garanciju pred odlučujućim duel protiv Šibenčana. Ostaje nam samo dočekati posljednji sučev zvižduk na tom susretu, negdje oko 21 sat u nedjelju...

D. P.

RUKOMET

PPD ZAGREB – NEXE 25:16

Višestruki rukometni prvak i najbolja momčad u povijesti Hrvatske PPD Zagreb brutalno se osvetio Nexeu za poraz na početku mini ligaškog natjecanja za naslov prvaka izvojevavši pobjedu od 25:16. Ovim rezultatom Zagrepčani su izborili prednost domaćeg terena u kasnijim mečevima razigravanja za šampion-ski naslov.

TENIS

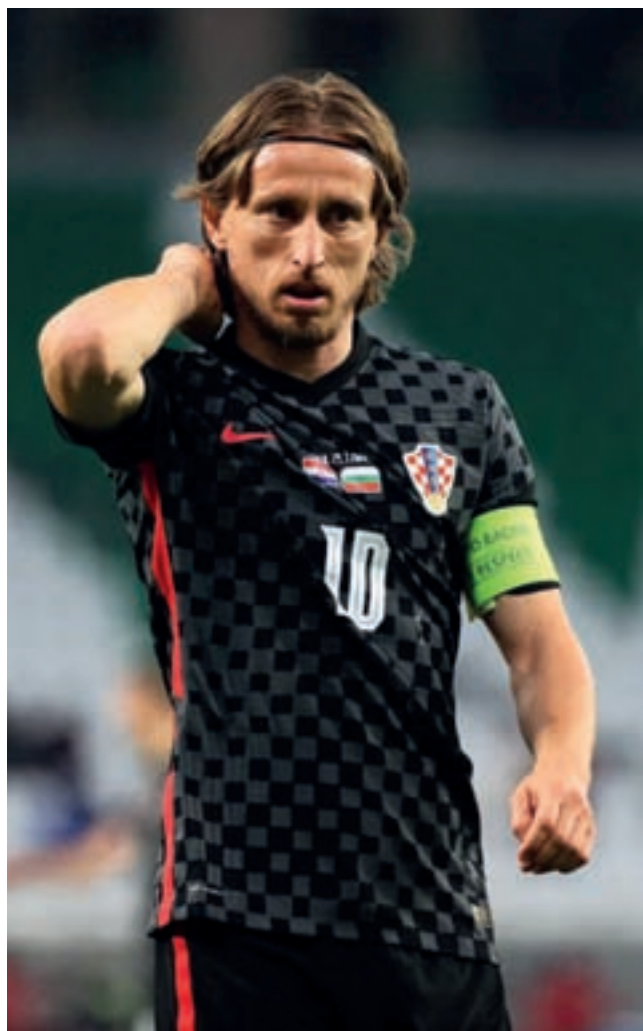
ATP Masters serija u Rimu

Ovoga tjedna hrvatski tenisači i tenisačice nastupaju na turniru iz ATP serije 1000 koji se igra u glavnom gradu Italije. S obzirom na formu, najviše se očekuje od **Marina Čilića**, te donedavno najboljeg svjetskog dubla **Mektić/Pavić**, ali bi i ostali hrvatski predstavnici mogli napraviti neki bolji rezultat na čuvenoj rimskoj zemlji.

POGLED S TRIBINA

Cro niz

Posljednji puta je jedno finale najjačeg klupskog nogometnog natjecanja na svijetu proteklo bez ijednog hrvatskog igrača još već davne 2011. i susreta *Barcelone* i *Manchester Uniteda* na Wembleyu. Potom je uslijedio fenomenalni i posve nevjerojatni neprekinuti niz koji traje sve do današnjih dana. **Ivica Olić** nastupio je u majici

Bayerna u finalu Lige prvaka 2012. godine, a potom slijede: **Mario Mandžukić** 2013. (*Bayern*), **Luka Modrić** 2014. (*Real Madrid*), **Ivan Rakitić** 2015. (*Barcelona*), Luka Modrić 2016. (*Real Madrid*), Luka Modrić (*Real Madrid*) i Mario Mandžukić 2017. (*Juventus*), Luka Modrić (*Real Madrid*) i **Dejan Lovren** 2018. (*Liverpool*), Dejan Lovren 2019. (*Liverpool*), **Ivan Perišić** 2020. (*Bayern*), **Mateo Kovačić** 2021. (*Chelsea*). U velikom finalu za sezonu 2022., koje će se igrati 28. svibnja u Parizu Luka Modrić će u majici svoga *Reala* igrati petu utakmicu nad utakmicama i imati priliku stići do svoga jubilarnog dvadesetog trofeja u profesionalnoj karijeri.

Vratimo li se dalje u prošlost red je spomenuti i ostale hrvatske nogometaše koji su upisali nastup u finalu Lige prvaka. Prvi Hrvat finalist bio je **Josip Pirmajer** u majici *Partizana* u porazu od *Reala* 1:2 (1966. godine). Deset godina kasnije, 1976., **Ivan Ćurković** je branio za *St. Etienne* kontra pobjedničkog *Bayerna*, a 1980. godine **Ivan Buljan** je nastupio za HSV protiv šampionskog *Nottingham Foresta*. U povijest hrvatskog nogometa kao prvi osvajač »uša-tog pokala« ušao je 1991. godine legendarni **Žuti**, **Robert Prosinečki** u majici *Crvene zvezde*, a u tom susretu bio je i strijelac prvog pogotka u raspucavanju penala. Potom je **Alen Bokšić** slavio 1993. godine sa svojim *Olympicom* iz Marseillesa, a četiri godine kasnije je izgubio finale u majici *Juventus* protiv *Borussije* iz Dortmunda. Sličnu nogometnu sudbinu je imao i **Zvonimir Boban**, koji je u majici *Milana* slavio 1994., a tugovao 1995. godine. **Davor Šuker** se skupa sa suigračima iz *Real Madrida* okitio naslovom europskog prvaka 1998. godine. U finalima su igrali još i **Igor Tudor** (*Juventus*, 2003), **Dado Pršo** (*Monaco*, 2004.), a 2005. godine pokal je podigao **Igor Bišćan** u majici *Liverpoola* kada je dostignuta »nemoguća prednost *Milana* od tri gola«. Mjesto u zapisniku finala lige prvaka imali su i **Dario Šimić** (*Milan*), **Mateo Kovačić** (*Real Madrid*) i **Jurica Vranješ** (*Bayer Leverkusen*), dok su **Boris Živković** i **Marko Babić** zaigrali za *Bayer* 2002. godine u porazu od *Real Madrida*. Finalni zapisnik ima i **Danijel Pranjić** (*Bayern*, 2010. i 2012.)

Od 19 naših igrača u finalima, njih je 11 osvojilo prijestolni naslov europskog klupskog prvaka.

D. P.

Narodne poslovice

- * Predrasude svi preziremo, ali ih i svi imamo.
- * Male nesreće oslabljuju, a velike pretvaraju u kamen.
- * Čuvaj se onoga koji je darežljiv iz tuđeg džepa.

Vicevi, šale...

Ništa u životu se ne namjesti tako lijepo kao žlica na mlaz voze u sudoperi.

Novac vam može kupiti kartu u gradskom prijevozu, ali jedino češnjak vam može osigurati slobodno mjesto.

Čuvajte se ljudi koji ne piju, ne puše, ne jedu slano, slatko, masno, prženo. Kad su u stanju toliko sebe maltretirati, zamislite što bi tek vama radili.

Mudrolije

- * Netko je jednom rekao da smrt nije najveći gubitak u životu. Najveći gubitak je ono što umire u nama dok još živimo.
- * »Letjet ću«, reče gusjenica. Svi su se smijali, osim leptira.
- * Do kraja života upoznavat ću ljude, a nikad ih upoznati neću; uvijek će me zbunjivati neobjašnjivošću svojih postupaka.

Vremeplov – iz naše arhive

**Dar osječke Ugostiteljsko-turističke škole
subotičkoj Ekonomskoj školi, 2010.**

Iz Ivković šora

Odavno

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja lipa dobra i poštena kugod što sam i sam. Jeste li se vi meni lipo proveli na svetog Josu rabadžiju? Ja borame jesam i moram se pofalit još je i gostivi bilo, skoro ko kadgod. Ne mislim na ovu moju dvojcu-trojcu pajtaša iz Ivković šora, ta oni su svagdašnji. Bilo je i drugog svita, pa smo malkoc divanili o onim davnim, kadgodašnjim slavljenjima. Doduše, sad kad se to spominje dosta njima nije pod nos pa š njim malkoc i zavrću, al pak, proće i. Vidim da je i na našim Paliću bilo fajini svita. Doduše, ni ftralj kugod kadgod al je bilo. Sve se mislim koliko će i doć još kad se izopravlja i taj vodeni park za jedno dvajst-tridest godina. Joso mi se, jevo, smije pa veli da se zafrkavam al borme nije za šalu. Ako se bude pravio kugod pozorište što ni sad nije zgotovljeno proće tu još tušta vode kroz pričistač. Novaca nikad dosta a tek istiravanja ko će i ko će bit bolji da ni ne divanimo. Nama to neće kandar bit od kake velike hasne jel bi tribali život još bar tridest godina. A ko će se onda ić spuščat so tim čuzdama? Bićemo srićni i ako poživimo. Neg, nikad ne možem zaboravit oni stari proslava na Paliću. To je za me, čeljadi, bilo veće neg ne znam šta. Nisam spavo cilu noć prija, a onda me mama lipo obukla, i oni se opravili pa na autobus, u Malim Bajmaku kod stareške pece se sašlo i silo na tramvaj. On je okrećo baš tute di je benzinska pumpa kod konjskog trkališta, a za Prvi maj je, ako je lipo vrime, počo ić onaj otvoreni vagona. E, te radosti! Šta misliš kako je uživancija sidit i gledat okolo, a vitar te fino šiba po licu. Doduše, nije on tiro brzo al se fajin ostilo na obrazima. A kad bi stigli na Palić, tek to je bila uživancija. Veliko kugod četri proščenja, sigračaka koliko voliš, šećeraroš do šećeraroša a na svakim astalu svakojakog šećera, krumpirskog, od prženog šećera s orasima, pa svilenog, lizalica vaki, naki, bilo je i sladoleda. Ta lipo dite sa salaša kad dođe ne zna šta bi prija. A oči budu velike i sjajne kugod klikeri caklenci, i to oni veliki. Sve je to koštalo al se za taj dan i šparalo borme. Na priliku, ja sam koji dan prija obašo uvik dide i majke, pa ranka, od njeg sam uvik najviše dobio. On nije bio nikad ženjen i nije imo svoje dice. Mene je volio najviše jel sam ga još ko deranac išo šišat i brijat. Dabome, imo je mašinu što se ručno tirala marke »Solingen«. Bila je stara bar pedeset godina, al je šišala ko singerica. Od ranka sam naslidio i malo zemlje, a i ovaj nadimak kojeg i danas s ponosom nosim – Braniša. Na Paliću se borme išlo od ženskog do muškog štranda, sve je bilo krcato svitom. Bile pune vikendice i ti firmini restorani, a borme i lipo sređeni i dotirani. A sad kad se tamo ode, Bogu je plakat. Više niko ne vodi brigu, a firme subatičke su popropadale. Rabadžije se sirote razbižale ko je di stigo jal životare od malo zemlje što njim od familije ostalo. Tuga, šta kast. Al lipo se sićat kako je kadgod bilo. Ovo sad nije za sirotog čovika pa da se kako svetac zove. Ajd, zbogom.

Rič po rič

Dok je bilo svinja i krava

Piše: Željko Šeremešić

Kad natučete priko sto godina, mislite da znate na čemu svit stoji. Pa još ako vas pamet i zdravlje služi, onda vam nema ravna na cilom svitu pa i širje. I dođe vam u glavu svašta pa sam sebe izgledom ko da sam onaj pametni što j' živio u buretu i znate o svemu i svačemu študirat i kazat. Uskrs prošao, a mene vrag ne da mira pa mi stalno u pamet dolazi ona šunka što smo jili. Od šunke došo do svinčeta, a od svinčeta do krave pa još do mlogo čega što ide nuz nje. Čeljadi, pa ta »šunka« za Uskrs, to ko najmanja vekna što kupuješ u dućanu. Nit kosti nit masti, mekana u usti se topi al to mi ni to. Mene j' i danas cigurno draže da onako na zimu zakoljemo svinče, osušimo šunku pa ju za Uskrs onda skuvamo učitavo. Pa kad ju onda rasičemo, a ona podiljita, mal više mesa a mal manje ko masti jel slanine da kažem. A mal na dim meriši. A još kad sam čo da je kupujemo u Madžarske, došlo mi da i ne jidem. Ma ni mene tribala ona ništa objašnjavat. Znam da u selu na prste ruka mož nabrojat ljude ko rani svinje. Za sebe i moždak za prodat koje, al to j' baš ritkost. A kad sam bio dite, svaka kuća imala svinče. Puno nji su svinje držali u šume. U Kalandošu ji je bilo najviše al i na drugim mislima di je bilo dozvoljito. Napravio se kočak, a svinji po šume tražili žir, školjke i šta nađu za jist i uvik se vraćali do kočaka. Išlo se nediljno jedanput ranit da bi se držali jednog mista. To su dica dobijala u tal radit. Dobiješ mal kukuruza u džačić pa odeš u šumu do kočaka. Vičeš co-co-co, pa onda čuješ izdaleka kako trču, raduju se. Bilo i u selu svinja, a i svinjara. Ujtru bi se svinji pušćavali na sokak pa su je svinjari vodili na dolu jel di se moglo priko dana da se sami ranu jel kaljužu. I meso j' bilo zdravo, baš zdravo, što bi se danas moderno reklo »eko«. Ni bilo koncentrata. Dosta j' kuća imala pored svinja i po koju kravu. Priko dana se nisu držale u štalama već se pušćavala ujtru za mraka napolje na sokak kad naiđe čorda pa su tako u čordi išle na ispašu u Kraklju i Crnu šumu. Tako od travnja do listopada. Na početku godine pokupili bi se gazde od stoke pa bi se dogovorili ko će bit čordaš i koliko j' cina njevog rada, a što j' bilo u novcu i u robe. Čordaši su imali i svoje pomoćnike koji su se zvali bojtari. Ujutro već prija pet sati su duvanjem u rog javljali gazdama po sokacima da se kapije otvoru i krave pušće na sokak. Ni ništa tu od posla ne bi bilo da nisu imali pomoć od rasni kerova – pulina koji su na zapovid čordaša i bojtara usmiravali put kretanja čorde. Prija neg bi se onako pravoga napravila čorda mlade krave su išle na da kažemo učenje da budu u čordi ako su nove, da se naviknu jedne na druge a to zvalo se »mala čorda«. Vodile su se na nasip di bi učile i navikavale se kako it i bit zajedno. Danaske bome u selu možda ima par kuća što imu po koju kravu, a ja sanjam pa još kad se ujtru probudim zarana ko da čujem zvuk roga i lajanje pulina. Sanjam domaće kiselo mliko, sir i skorup, dicu kako trču za čordom. I tako bi ja reko dok je bilo svinja i krava po naši dvorova, sokaka, livada i šuma bilo i nikakog života. A danaske ti ništa ne treba ako imaš »Rodu« jel tako štagode.

U NEKOLIKO SLIKA

Mali novinari u našoj redakciji

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice
Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad
T: +381 21 456 217, 487 4604 F: +381 21 456 217
ounz@vojvodina.gov.rs
KLASA: 128-90-1092/2022-05
DATUM: 9. 5. 2022.

Na temelju članka 24. stavka 2. pokrajinske skupštinske odluke o pokrajinskoj upravi (*Službeni list APV*, broj: 37/2014, 54/2014 – dr. propis, 37/2016, 29/2017, 24/2019, 66/2020 i 38/2021), u vezi s člancima 11. i 24. pokrajinske skupštinske odluke o proračunu Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2022. godinu (*Službeni list APV*, broj: 54/2021 i 7/2022 – reblans), a u vezi s pokrajinskom skupštinskom odlukom o dodjeli proračunskih sredstava za unaprjeđivanje položaja nacionalnih manjina – nacionalnih zajednica i razvoj multikulturalizma i tolerancije (*Službeni list APV*, broj: 8/19), pokrajinski tajnik za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice raspisuje

Javni natječaj za organizaciju edukativno-rekreacijskog kampa učenika srednjih škola

Natječaj se raspisuje za organizaciju potprojekta »Kamp multikulturalizma« – edukativno-rekreacijskog kampa učenika srednjih škola s teritorija AP Vojvodine (u daljnjem tekstu: Kamp) u okviru projekta »Afirmacija multikulturalizma i tolerancije u Vojvodini«.

Natječaj se raspisuje na ukupan iznos od 2.500.000 dinara.

I. OPĆI UVJETI NATJEČAJA

Cjelokupan iznos se dodjeljuje za organizaciju Kampa po jednoj prijavi podnositelja prijave.

Termin održavanja Kampa je od 20. do 30. lipnja 2022. godine.

II. UVJETI NATJEČAJA

Na Natječaj se mogu prijaviti udruge, zaklade, fondacije i druge nedobitne organizacije s teritorija AP Vojvodine;

Na Javni natječaj se ne mogu prijavljivati izravni i neizravni proračunski korisnici, trgovačka društva i nacionalna vijeća nacionalnih manjina;

Na Javnom natječaju se dodjeljuju sredstva za organizaciju jednog ili više edukativno-rekreacijskih kampova učenika srednjih škola s teritorija AP Vojvodine, s ciljem promocije međuetničke tolerancije i multikulturalizma u AP Vojvodini prema sljedećem:

sudjelovanje najmanje 8, a najviše 20 srednjih škola;

broj sudionika koje škola delegira je najmanje 6, a najviše 10 (računajući i jednog profesora);

aktivnosti moraju podrazumijevati međusobnu komunikaciju i suradnju sudionika iz različitih sredina;

aktivnosti moraju uključivati edukativne elemente i sportsko-rekreacijske elemente (nadmicanje u popularnim igrama vještine, spretnosti i znanja);

osiguravanje smještaja i prehrane sudionika tijekom trajanja Kampa;

osiguravanje potrebnih suradnika na aktivnostima osiguravanja, suđenja, koordinacije i komunikacije sa sudionicima;

Organizator osigurava sveukupnu koordinaciju i tehničku realizaciju aktivnosti Kampa;

Tajništvo, na temelju prijedloga aktivnosti i prijava na Javni poziv za sudjelovanje u edukativno-rekreacijskom kampu učenika srednjih škola, formira listu škola – sudionika aktivnosti.

III. POSEBNI UVJETI

Javne nabave

Ukoliko korisnik sredstava iz ovog Natječaja potpada pod regulaciju Zakona o javnim nabavama, odnosno ukoliko će se sredstva ostvarena po ovom Natječaju koristiti za nabavu radova, dobara ili usluga, a udio javnih sredstava čini više od 50% vrijednosti nabave, korisnik sredstava će se smatrati naručiteljem i u obvezi je primjenjivati Zakon o javnim nabavama.

IV. NAČIN PRIJAVE

Prijave se podnose u jednom primjerku, isključivo na natječajnom obrascu Tajništva, koji je sastavni dio ovog Natječaja;

Natječajna dokumentacija se može preuzeti od 9. svibnja 2022. godine u prostorijama Tajništva ili na mrežnoj adresi www.puma.vojvodina.gov.rs;

Podnositelj može podnijeti samo jednu prijavu na Natječaj;

Prijave na Natječaj se podnose na srpskom jeziku ili na jeziku nacionalne zajednice koji je u službenoj uporabi u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini;

Uz prijavu se obvezno podnosi:

1. Službeni dokaz o registraciji podnositelja prijave (preslika);
2. Potvrda o poreznom identifikacijskom broju podnositelja prijave (preslika);

Prijave se podnose osobno, predajom pisarnici pokrajinskih tijela pokrajinske uprave u Novom Sadu (zgrada Pokrajinske vlade) ili se upućuju poštom na adresu:

Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice
21000 Novi Sad

Bulevar Mihajla Pupina 16

S naznakom: ZA NATJEČAJ ZA ORGANIZACIJU EDUKATIVNO-REKREACIJSKOG KAMPA UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA

Natječaj je otvoren do 24. svibnja 2022. godine.

V. OCJENJIVANJE PROJEKATA I ODLUČIVANJE O DODJELI SREDSTAVA

Podnesene prijave razmatra povjerenstvo koje imenuje pokrajinski tajnik za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice;

Povjerenstvo neće uzimati u razmatranje nepravodobne i nepotpune ili nepravilno popunjene prijave, prijave koje nisu podnesene od strane ovlaštenih osoba, prijave ispisane nečitko ili grafitnom olovkom, kao ni prijave koje nisu predmet Natječaja;

Prilikom odlučivanja o izboru organizatora natjecanja u obzir će se uzimati:

- prijedlog edukativnih i sportsko-rekreacijskih aktivnosti;
- opseg aktivnosti i broj planiranih sudionika Kampa;
- prijedlog lokacije i postojeće infrastrukture za realizaciju aktivnosti;
- prijedlog popratnog programa i aktivnosti tijekom realizacije Kampa;
- prijedlog termina održavanja Kampa;
- prethodno iskustvo podnositelja prijave u istim ili sličnim aktivnostima;
- prijedlog proračuna aktivnosti i osigurane usluge za sudionike;

Povjerenstvo neće uzimati u razmatranje prijave podnositelja kojima su dodijeljena sredstva na temelju prethodnih natječaja Tajništva, a nisu izmirili preuzete obveze po tim natječajima;

Tajništvo zadržava pravo od podnositelja prijave, po potrebi, zatražiti dodatnu dokumentaciju i informacije ili izaći na lice mjesta, odnosno za dodjelu sredstava odrediti ispunjenje dodatnih uvjeta;

Rješenje o dodjeli sredstava donosi pokrajinski tajnik, na temelju prijedloga natječajnog povjerenstva;

Prijave i priložena dokumentacija ne vraćaju se podnositeljima;

S podnositeljem prijave, kojem su odobrena sredstva, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice će sklopiti ugovor o financiranju aktivnosti, na temelju kojeg će sredstva biti isplaćena;

Rezultati Natječaja se objavljuju na službenoj internetskoj adresi Tajništva po završetku Natječaja.

POKRAJINSKI TAJNIK, Zsolt Szakállas

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Život u šumi

Ljekovita priroda

Pet dana. Dva dana. Pet dana. Dva dana. Pet dana. Dva dana. I tako u krug. Jasno je da govorim o radnim i neradnim danima. Volim posao koji radim i već me hvata panika što ću raditi i kamo ću kad mi istekne ovaj ugovor u devetom mjesecu, ali vikende volim više od svega jer ih provodim u prirodi. To je postalo nužnost. Kao terapija koju je propisao liječnik i koju morate primijeniti bez razmišljanja i dileme. I doista, taj boravak u prirodi je terapijski. Kako kročimo u šumu, veza s problemima postaje sve slabija, a tijelo i duša dobivaju prostor da budu malo sami sa sobom, opušteni u druženju.

Rad kao odmor

Sad dolazimo do dijela kad vikendom počinjem raditi i onda me ljudi pitaju jesam li luda. Pa, mislim da nisam jer je moj vikend posao u šumi i magičan je. Začudo, mnogi Somborčani i ljudi koji žive u okolici nisu čuli za čarobnu šumu, a udaljena je samo 30 kilometara od Sombora. Naravno, nije poznata po svom čarobnom imenu, ali ima svoje ime i zove se Karapandža. O prekrasnoj osobi **Karapandže**, prije par godina, pisao je za naš tjednik **Marko Tucakov** i ne bih sad sve ponavljala, ali dodajem da je Eko centar koji se u njemu nalazi pravi mali raj i spas za one koji nemaju svoje vikendice, a znaju uživati u prirodi.

Divljina u kojoj se bojažljivi neće uplašiti, ali će od prirode dobiti sve što im treba. Tako su vam u sklopu centra na raspolaganju označene pješačke staze na kojima imate priliku vidjeti i po kojeg stanovnika šume među kojima je i moj omiljeni europski jelen. Prošetati u čaroliji zelenila, uz cvrkut ptica i neopisivi mir. Također, ljubiteljima dvokotača

na raspolaganju je i usluga najma bicikala, što će posjetu dati nešto dinamičniju verziju. Kako se šuma nalazi uz Bajski kanal, najljepši od svih kanala u okolici, ako se pitam, tu su i čamci, kanui, ali i vožnja katamaranom. I kao da sve to nije dovoljno pa dodajemo mogućnost najma ložišta, kotlića i svega ostalog što je potrebno za pripremu finog obroka kako bi se dojmovi slegli lijepo i mirno. I ne, ovo nije reklama, već važna informacija, po meni jako bitna, za sve one ljubitelje prirode koji ne znaju gdje pronaći pravu šumsku oazu koja je svima dostupna.

Moj prvi šumski »ulov«

Drugi dan, od dva slobodna dana, proveli smo u šumskim aktivnostima. Moji prijatelji posljednjih godinu dana istražuju svijet gljiva, ali dosad nismo uspjeli pojesti nalaze, jer nije lako saznati je li gljiva jestiva ili ne. Ipak, ovdje je potrebno više vještina i iskustva. No, na red je došla gljiva šumsko pile, poznata i kao vrbovica. I upravo sam prošlog vikenda ubrala svoju prvu vrbovaču i s njom napravila sve što mi je trebalo da mogu uživati u njezinim okusima. Ali dopustite mi da prvo predstavim svoj »ulov« za one koji ga nisu upoznali.

Vrbovača (*Laetiporus sulphureus*) je izuzetno kvalitetna gljiva. Poznata je i popularna ne samo kod nas, već i

u Njemačkoj, SAD-u i Velikoj Britaniji kao »chicken of the woods«, što znači šumsko pile. Kao što mu ime govori, parazitira na vrbama, ali ga možete pronaći i na drugim listopadnim stablima poput hrasta, topole, bagrema... Raste kroz pukotine na kori stabla i vrlo brzo raste, a pojavljuje se iz godine u godinu na istom drvetu. Šumsko pile je ujetno jestiva gljiva pa ju je potrebno blanširati prije upotrebe. Ja sam ga, po uputama prijateljice, oprala i odstranila same rubove, a zatim narezala na trakice i stavila u kipuću slanu vodu desetak minuta. Kad se ohladilo, spakovala sam ga u vrećice i ostavila u zamrzivaču.

Osjećaj je fenomenalan, priroda nam daje zaista neprocjenjive darove. Recepta za pripremu ima stvarno puno, možete pripremiti paprikaš, pite, salate, pohati... Odlično se slaže s češnjakom i bobicama kleke, a neki kuhari vole ovu gljivu kombinirati sa šafranom, ružmarinom, paprom... Imam mnogo ideja i morat ćemo i idući vikend u »shopping«, čini mi se.

Gorana Koporan

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

*** INOZEMSTVO**

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22

VOJVODANSKA BANKA

AD MS FIL. SUBOTICA

IBAN: RS35325960160000218862

NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:

NIU »Hrvatska riječ«,

Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.
Hvala na razumijevanju.

RADIO MARIJA

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

